

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra společenských věd

Diplomová práce

Bc. Petr Hejda

Téma migrace a jeho zpracování ve výchově k občanství a občanském
a společenskovědním základu

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomovou práci jsem vypracoval zcela samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne

.....

Petr Hejda

Poděkování

Děkuji Mgr. Gabriele Cingelové, Ph.D. za pomoc při vedení mé diplomové práce. Mé poděkování patří též pedagogům za spolupráci při získávání údajů pro výzkumnou část práce.

Obsah

Úvod.....	7
Teoretická část	9
1. Migrace – pojem a historie	10
1.1. Pojem migrace.....	10
1.2. Historie migrace	10
1.2.1. Migrace do 19. století	11
1.2.2. Migrace v 19. století	14
1.2.3. Migrace ve 20 století.....	15
2. Migrace v kontextu společenských věd	17
2.1. Neoklasická teorie migrace	17
2.2. Teorie Push and Pull	19
2.2.1. Pojetí „ <i>push and pull</i> “ u Everesta S. Lee.....	19
2.3. Migrační typologie	21
2.4. Teorie dvojího trhu.....	21
2.5. Teorie světového systému	22
2.6. Teorie sociálních sítí	23
2.7. Další teoretické koncepty migrace	23
3. Migrace ve 21. století.....	25
3.1. Dělení migrací ve 21. století	25
3.2. Uprchlická krize	26
3.3. Migrační politika České republiky.....	29
3.3.1. Přístup České republiky k nelegální migraci.....	30
3.4. Migrační politika Evropské unie	32
4. Analýza příruček pro pedagogy zabývajících se tématem migrace.....	33
4.1. Migrace není legrace – manuál pro pedagogy 2. stupně ZŠ a SŠ	33

4.2.	Jak rozumět mediálním sdělením o migraci – příručka pro středoškolské učitele.....	34
4.3.	Dovedu to pochopit? – výukový materiál pro multikulturní výchovu.....	35
4.4.	Nejen čísla: Manuál pro učitele "nejen čísla" vzdělávací materiál týkající se migrace a azylu v Evropě.....	36
4.5.	Metodické internetové portály	37
4.5.1.	DUMy	37
4.5.2.	Občankáři.....	37
4.6.	Shrnutí.....	38
5.	Analýza RVP ZV a RVP G, začlenění tématu migrace do výuky.....	39
5.1.	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.....	39
5.2.	Rámcový vzdělávací program pro gymnázia	39
	Praktická část	40
6.	Popis pedagogického výzkumu	41
6.1.	Cíl a metodologie	41
6.2.	Výzkumná metoda	41
6.3.	Stanovení hypotéz	42
6.4.	Vymezení skupiny respondentů	42
6.5.	Struktura dotazníku	43
6.6.	Vyhodnocení výsledků dotazníku	43
7.	Vyhodnocení pedagogického výzkumu.....	44
7.1.	Interpretace odpovědí.....	44
7.2.	Závěr dotazníkového šetření, vyhodnocení stanovených hypotéz.....	58
8.	Metodická část	59
8.1.	Návrh přípravy vyučovací hodiny na základní škole.....	60
8.2.	Návrh přípravy vyučovací hodiny na gymnáziu	62
8.3.	Aktivity pro podporu výuky migrace	66
	Závěr	70

Seznam zdrojů..... 71

Přílohy

Anotace

Úvod

Diplomová práce s názvem „*Téma migrace a jeho zpracování ve výchově k občanství a občanském a společenskovědním základu*“ aktuálně reaguje na toto velmi obsáhlé téma. Především masová migrace je novodobý fenomén, který ovlivňuje každého člověka, ať už aktivně nebo pasivně. Když se řekne migrace, většina lidí si představí zástupy běženců, migrantů neboli přistěhovalců ze zemí Blízkého východu a to hlavně proto, že se jedná za poslední roky o nejvíce mediálně sledovanou migraci tamních obyvatel do Evropy. Je třeba neustále pamatovat na to, že v této práci nelze zcela vystihnout migraci ve všech jejích zákoutích. Jedná se o komplexní téma, které prostupuje všemi společenskými vědami od ekonomie, přes etiku až po filosofii.

První kapitola práce je zaměřena především na historické zkoumání migrací a jejich vlivu na formování dnešního světa. Lidské dějiny jsou též dějinami migrace. Cílem je spíše shrnutí celé oblasti historie migrace, než detailní zpracování této oblasti, proto v této kapitole zmiňuji pouze nejzásadnější historické události spojené s migrací.

V druhé kapitole jsou rozebrány teorie migrace a to, jak na migraci pohlíží badatelé a teoretici z oblasti společenských věd. Při studiu této oblasti nahlédneme do několika rozličných teorií v oblasti migrace, které v minulosti vznikly. Největší prostor je věnován teorii „*push and pull*“, jejímž autorem je americký sociolog Everett S. Lee. Jako hlavní zdroj mi sloužila kniha „*Migrace: historie a současnost*“, jejímž autorem je doc. PhDr. Zdeněk Uherek, CSc. a kolektiv. Tento sborník předkládá ucelený pohled na problematiku migrace.

Třetí kapitola předkládané práce je věnována migraci v jednadvacátém století a soustředí se především na uprchlickou krizi v letech 2015–2016 a na migrační a azylovou politiku České republiky a Evropské unie. Jako podklady sloužily pro tuto kapitolu oficiální znění těchto politik, která jsou k dispozici na webových stránkách jednotlivých institucí Evropské unie a Ministerstva vnitra České republiky, kde je problematika migrace široce rozebrána.

Ve čtvrté kapitole je analyzováno několik příruček a manuálů určených pro pedagogy, kteří se ve svých hodinách na základních a středních školách věnují tématu migrace. Většina těchto příruček vznikla díky iniciativě obecně prospěšných společností jako ARPOK či Člověk v tísni.

V poslední kapitole teoretické části je rozebrán rámcový vzdělávací program, jak pro základní vzdělávání, tak i pro gymnázia, s cílem upřesnit začlenění tématu migrace do vzdělávání.

Praktická část je zaměřena na výzkum, který byl proveden pomocí dotazníkového šetření mezi žáky na několika školách ve Zlínském kraji (ZŠ Hluk a SPŠ a OA Uherský Brod) a Olomouckém kraji (Gymnázium Čajkovského Olomouc). Dotazník obsahoval otázky týkající se pohledu žáků na téma migrace a zjišťování jejich znalostí o dané problematice. Vyplněné dotazníky byly následně analyzovány a výsledky analýzy byly využity při tvorbě výukových materiálů do hodin výchovy k občanství a základů společenských věd na téma migrace. První polovina praktické části interpretuje výsledky pedagogického výzkumu. Cílem výzkumu je podat přehled, jak mladá generace čtrnáctiletých až sedmnáctiletých žáků pohlíží na téma migrace, a odpovědět na stanovené hypotézy. Druhá polovina se věnuje výukovým materiálům, které mohou sloužit jako inspirace pro pedagogy, jak učit o tématu migrace.

Cílem diplomové práce je podat souhrnný přehled, jak na téma migrace pohlížet na základních i středních školách v hodinách občanské výchovy a základů společenských věd. Diplomová práce se zaměřuje na poskytnutí právě těch informací ze sféry migrace, které srozumitelnou formou pomohou zasvětit pedagogy i žáky do této problematiky.

Teoretická část

1. Migrace – pojem a historie

1.1. Pojem migrace

Slovo migrace vychází z latinského *migratio*, což znamená přemístění, přestěhování nebo stěhování.¹ Z toho vychází i definice **migrace** – jedná se o přesun jednotlivců i skupin v prostoru, který výrazně ovlivňuje společenské a kulturní změny obyvatel na všech úrovních. S ekonomickým rozvojem se intenzita migrace neustále zvyšuje. Migraci můžeme dělit na krátkodobou, dlouhodobou, trvalou či opakovanou neboli cirkulární.²

S tím je spojen další pojem a to **migrant**. Organizace spojených národů definuje pouze mezinárodního migranta – osobu, která změní zemi svého obvyklého pobytu bez ohledu na důvod migrace nebo právní postavení migranta³ nikoliv pouze migranta jako takového. Česká legislativa zase pracuje s pojmem **cizinec**, kdy se cizincem rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie.⁴ Dále v České republice rozlišujeme pojmy **imigrant** a **emigrant**. Kdy imigrant je cizinec, který přichází do země za účelem pobytu dlouhodobého charakteru a emigrant je osoba, která opouští svou zemi s cílem usadit se v zahraničí.⁵

1.2. Historie migrace

Migrace je stará jako lidstvo samo. První předchůdce člověka se na zemi vyvinul asi před čtyřmi miliony lety v centru afrického kontinentu. Avšak až za další 2 miliony let se začíná psát vývoj hominida *Homo erectus* neboli člověka vzpřímeného, který se vydal na svou první dlouhou pouť. Za nedlouhou dobu tento předchůdce člověka osídlil Afriku od jižního výběžku až po severní roh. Odtud se člověk vzpřímený dostal až do Číny. Člověk vzpřímený vymírá a na jeho místě se před dvě stě tisíci lety objevuje *Homo sapiens* – člověk moudrý. Tito lidé se několik tisíc let drželi převážně na území

¹ Latinský slovník online [online].

² Ministerstvo vnitra České republiky. Slovníček pojmů [online].

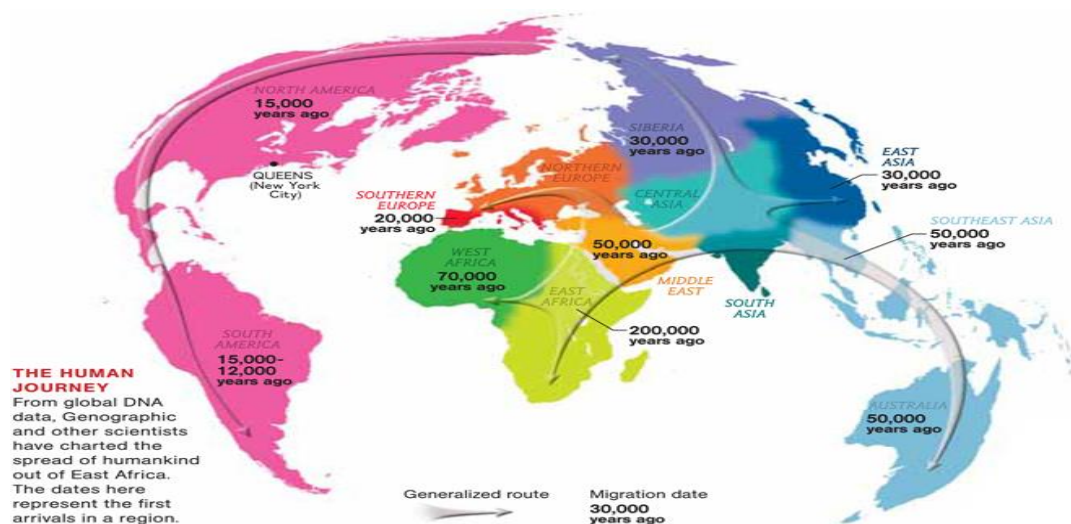
³ Organizace spojených národů. Definice [online].

⁴ Zákon č. 326/1999, Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, § 1, odstavec 2.

⁵ Ministerstvo vnitra České republiky. Slovníček pojmů [online].

jižní Afriky. Nicméně poté člověk vyrazil na dlouhou cestu osídlit svět. Vydal se podél řeky Nil, dorazil až k jeho deltě, odkud zamířil do dnešní Izraele a Libanonu.⁶

První migrační vlna z Afriky do Asie byla před sedmdesáti pěti tisíci lety. Do Evropy se člověk dostal hned ze dvou stran, první z východu přes Malou Asii a druhou přes Gibraltarský průliv do dnešního Španělska. Osídlení Asie, od Arabského poloostrova přes Indii až k Číně, trvalo lidem odhadem deset tisíc let. Odtud pak lidé asi před čtyřiceti dvěma tisíci lety osídlili Austrálii a ostrovy v Indickém a Tichém oceánu. Přibližně před třiceti pěti tisíci až dvaceti tisíci lety migrace lidí dosáhla Sibíře a o něco později lidé osídlili území Severní, Střední a Jižní Ameriky. Po této migraci následoval před deseti tisíci lety konec poslední doby ledové a nastaly velké klimatické změny, které formovaly kontinenty a oceány do dnešní podoby.⁷

Obrázek č.1 Mapa genetické cesty člověka In: CosmoLearning.org [online]. Dostupné z: https://cosmolearning.org/images_dir/education/photos/789.jpg

1.2.1. Migrace do 19. století

Dalším milníkem lidské migrace byl přesun obyvatel v důsledku vzniku prvních územních států, které se vyznačovaly vládnoucí strukturou, zemědělstvím, armádou, obchodem a také určitými hranicemi svého působení. Šlo o státy, které vznikly většinou v povodí velkých řek, jako Babylónská říše, starý Egypt nebo na východě Mongolská

⁶ Mendel University in Brno. Migrace obyvatelstva – historické mezníky a význam migrace pro současnost i budoucnost [online].

⁷ Tamtéž.

říše.⁸ V Evropě to byly městské státy v Řecku například Sparta a Athény nebo starověký Řím. Za první velkou migraci můžeme považovat Velkou řeckou kolonizaci, která probíhala od osmého do šestého století před naším letopočtem. Migrace obyvatel byla způsobena přelidněním řeckého pobřeží a lidí potřebovali ornou půdu a odbytíště pro své výrobky.⁹

K jednomu z největších přesunů obyvatelstva za poslední dva tisíce let, který probíhal od čtvrtého do sedmého století, dnes říkáme Stěhování národů. Jednalo se o migraci Germánů se Slovy, která byla způsobena nájezdy Hunů a Avarů z Asie. Vše začalo roku 375, kdy se Hunové přesídlili k severnímu pobřeží Černého moře, odkud za dvacet let vyplenili celý Balkánský poloostrov. Tady však narazili na kmen Gótů, který se zde a v Karpatské kotlině usadil. Tento střet pak rozpohyboval další kmeny ke stěhování. Druhou etapu Stěhování národů konkrétně migraci slovanských kmenů zapříčinily útoky Avarů. Ti napadali Evropu po přibližně dvě stě let, než byli zničeni Karlem Velikým.¹⁰

Ve středověké Evropě nastalo období osídlování lesnatých a horských oblastí a opevňování strategických míst. Docházelo k velkému pohybu obyvatelstva a typické pro toto období bylo především šíření křesťanství. V Českých zemích dochází ve 13. století k osídlování pohraničních oblastí lidmi přicházejícími z dnešního Německa, Švýcarska, Belgie, Francie, Holandska a Rakouska. Podobné osídlování probíhalo též v Británii nebo Francii. Typické je také osídlování oblastí s výskytem drahých kovů, například Kutná Hora, Jihlava apod. Migrace obyvatel také nastávala při zakládání nových měst, která byla nejen centry obchodu a řemesel, ale měla i další privilegia.¹¹

Když v roce 1492 vyplul Kryštof Kolumbus přes Atlantik hledat západní cestu do Indie, ještě netušil, co jeho objev bude znamenat jak pro Evropu, tak i pro původní obyvatelstvo amerických kontinentů. Amerika se pro Evropu stala novým zdrojem nejen půdy, kterou mohli obývat, ale také nerostného bohatství. Začátkem 16. století španělští kolonisté obsadili Kubu a Portoriko a poté poprvé vstoupili na americkou pevninu, což Kolumbus nikdy neudělal. V roce 1513 Španělé objevili a pojmenovali

⁸ Mendel University in Brno. Migrace obyvatelstva – historické mezníky a význam migrace pro současnost i budoucnost [online].

⁹ NĚMEC, Václav, LEGER, Ondřej, ed. Antické Řecko v letech 800 až 500 před Kristem. [online].

¹⁰ Mendel University in Brno. Migrace obyvatelstva – historické mezníky a význam migrace pro současnost i budoucnost [online].

¹¹ UHEREK, Zdeněk. Migrace: historie a současnost, s. 14.

Floridu. Ve dvacátých letech 16. století se španělským obyvatelům podařilo prozkoumat celé východní pobřeží Severní Ameriky. Až v polovině 16. století se Amerika začala považovat za kontinent. Většina cest z Evropy do Ameriky v 16. století byla za účelem dovozu drahých kovů do Evropy, především zlata a stříbra. Tisíce Aztéku a Inků zemřelo v důsledku bojů s kolonizátory a další tisíce zemřeli na epidemie nemocí, které přivezli Evropané. Zhruba v polovině 16. století byla téměř celá Jižní Amerika považována za španělskou kolonii, až na území dnešní Brazílie, které okupovali Portugalci. První vlny migrace Evropanů do Ameriky se účastnili převážně dobrodruzi, vojáci, misionáři a obchodníci. Postupem času se k nim přidávali i další lidé, kteří se těšili na lepší život v Novém světě. Tato kolonizace trvala od konce 16. století do poloviny 20. století. Jednalo se především o osadníky, kteří pocházeli především ze států, které představovali evropské mocnosti, šlo tedy o Brity, Španěly, Portugalce, Holanďany, Francouze, ale i v malé míře o Belgičany a Němce. Jen v 16. století do Ameriky připlulo začít nový život asi dvě stě padesát tisíc Španělů. Kolonie nevznikaly pouze v Americe, ale také v Africe a Asii.¹²

Po kolonizaci Ameriky zde začaly vznikat doly, plantáže a farmy, ze kterých se veškeré produkty vozily zpátky do Evropy. Práci zde vykonávali domorodí obyvatelé, které těžká práce velmi vysilovala a rychle umírali. Vznikl zde velký nedostatek pracovních sil a z tohoto důvodu byli postupem času do Ameriky nedobrovolně přiváženi otroci z Afriky. Dnes jejich potomky nazýváme jako Afroameričany. Otroctví bylo zrušeno až v 19. století. Mezi hlavními dopady kolonizace Ameriky bylo vymírání původních obyvatel. Odhaduje se, že za prvních padesát let se počet domorodců ve Střední Americe snížil ze zhruba dvaceti pěti milionů na dva a půl milionu, v Andách z dvanácti milionů lidí na pouhý jeden a půl milionu. Původní obyvatelé na Antilách (ostrovy v Karibském moři např. Kuba, Jamajka, ...) byli zcela vyhlazeni.¹³

Část severního a západního pobřeží Austrálie poprvé zmapovali v 17. století holanďští námořníci, kteří ji pojmenovali jako Nové Holandsko. V 18. století zmapoval východní část pobřeží Austrálie James Cook – významný britský objevitel a mořeplavec. Ten tuto objevenou zemi nazval Nový Jižní Wales.¹⁴ Po vyhlášení

¹² Mendel University in Brno. Migrace obyvatelstva – historické mezníky a význam migrace pro současnost i budoucnost [online].

¹³ Tamtéž.

¹⁴ NĚMEC, Václav. Vytvoření Australského svazu. [online].

nezávislosti amerických kolonií začali Britové řešit otázku, kam budou deportovat zločince, které doposud dopravovali do Ameriky. Jako nejlepší lokalitou se jevil již zmíněný Nový Jižní Wales, který byl dle Cookových zpráv neobydlený. Vznikla zde tedy nová britská trestanecká kolonie. První flotila lodí vyplula do Austrálie roku 1787 a měla na palubě 736 vězňů.¹⁵ Druhá skupina vězňů doplula do Austrálie v roce 1790. Éra trestaneckých kolonií vrcholila ve třicátých letech 19. století. V této době bylo do Austrálie přiváženo kolem tří tisíců trestanců ročně. Z tohoto důvodu se zde začaly objevovat výhrady od svobodných migrantů, kteří do Austrálie dopluli dobrovolně. Ti se obávali negativního vlivu velkého množství trestanců, kteří sem byli dopravováni. To mělo za následek, že v šedesátých letech 19. století se od vyhnanství jako trestu ustoupilo. Roku 1868 do Austrálie dorazila poslední skupina vězňů. Podle záznamů bylo do Austrálie dopraveno sto šedesát jedna tisíc dvacet jedna mužů a dvacet čtyři tisíc devět set žen.¹⁶

1.2.2. Migrace v 19. století

V 19. století po zrušení otroctví na americkém kontinentu v důsledku druhé průmyslové revoluce znovu nastal nedostatek pracovních sil. Odhadem v letech 1830–1880 připlulo do Ameriky kolem padesáti milionů Asiatů, převážně z Číny, Japonska a Indie. Migrace z Evropy se datuje od roku 1870 do vypuknutí první světové války, tj. do roku 1914. V tomto období opustilo Evropu odhadem padesát milionů lidí z různých států celé Evropy nevyjímaje ani Čechy. Většina těchto migrantů směřovala do USA, ostatní například do Kanady, Austrálie či Brazílie. Pro některé státy jako Velkou Británii nebo Španělsko migrace znamenala ztrátu přibližně 30 % z celkového počtu obyvatel.¹⁷ Aktivní migrační politiku vyvíjely i další evropské státy jako Rakousko nebo Rusko. Například na hranici mezi Rakouským císařstvím a Osmanskou říší, probíhala ze strany Rakouska rozsáhlá kolonizace. Ve druhé polovině 19. století za vlády cara Alexandra II. došlo k rozsáhlé migraci Čechů do oblasti Volyně, dnes se jedná o oblast západní Ukrajiny, tehdy Ruského impéria.¹⁸

¹⁵ Mendel University in Brno. Migrace obyvatelstva – historické mezníky a význam migrace pro současnost i budoucnost [online].

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ UHEREK, Zdeněk. Migrace: historie a současnost, s. 15-16.

1.2.3. Migrace ve 20 století

Období první světové války znamenalo konec pro tzv. epochu liberální migrační politiky, díky které byla umožněna masová migrace obyvatel. Počátek války znamenal obrat v migraci obyvatelstva. Před válkou například ve Francii nebyly žádné pracovní síly z kolonií, to se však změnilo a s počátkem války započala migrace z Afriky a Indočíny. Nejvíce pracovní síly bylo ale potřeba v Německu, které důsledkem nasazení svých obyvatel na obou frontách nemělo dostatek pracovníků, kteří by zajistili dostatek zboží nejen pro vojáky, ale také pro civilní obyvatelstvo. Tento nedostatek se Německo snažilo kompenzovat nucenou prací válečných zajatců, kterých v roce 1916 bylo více než jeden a půl milionu.¹⁹

Meziválečné období je pro vývoj migrace přelomové, státy pomocí zákonů upravují svou migrační politiku a poprvé se zavádějí pro dnešní dobu typické cestovní doklady – pasy. Na migraci mezi válkami měla velký vliv hospodářská krize, která vypukla koncem dvacátých let. V tomto období ustupuje tzv. ekonomická migrace a mluvíme spíše o politické emigraci, především z Německa nebo Sovětského svazu. Tyto emigrace můžeme rozdělit do několika etap. První etapou emigrace bylo vítězství NSDAP v německých volbách roku 1933, kdy Hitler prosadil antisemitské zákony. Další migrační etapu započalo přijetí norimberských zákonů v roce 1935. Vypuknutím druhé světové války byl ustanoven zákaz emigrovat.²⁰

Migrace po druhé světové válce je v České republice spojena hlavně s odsuny Němců. Jednalo se mnohdy o násilné, ale především vynucené vystěhování německého národa z území Československé republiky, především z oblasti tzv. Sudet. Tato velmi rychlá a neplánovaná akce měla neblahé důsledky pro místní ekonomiku. Míra vyliďnění závisela na celkovém podílu německého obyvatelstva v dané lokalitě. Zasaženo nebylo pouze zemědělství, ale také průmysl, ve kterém chyběli odborníci. Opuštěné domy, které zůstaly po Němcích, nebyly ihned znovu obydleny, nýbrž noví čeští obyvatelé do těchto vysídlených oblastí přicházeli postupně.²¹ To mělo za následek nejen neobdělávání polí, ale mnohdy i úhyn hospodářských zvířat.

¹⁹ Mendel University in Brno. Migrace obyvatelstva – historické mezníky a význam migrace pro současnost i budoucnost [online].

²⁰ Tamtéž.

²¹ SURÝ, Jan. Divoké odsuny Němců. [online].

Migraci ve druhé polovině 20. století můžeme rozdělit do dvou období. První etapa trvala od konce druhé světové války až do sedmdesátých let. Pro první fázi tohoto období byly typičtí ekonomičtí migranti, jednalo se většinou o Evropany, kteří odplouvali do USA, Kanady nebo do Austrálie, jejich počet je dnes odhadován na devět milionů. Druhá fáze migrantů tentokrát z Asie, Afriky a Karibiku mířila do Evropy nebo USA. V tomto případě se jednalo o státy, ve kterých probíhala dekolonizace. Dnes díky tomu žije například velká komunita Indů ve Velké Británii, Maročanů ve Francii nebo Turků v Německu. Počet migrantů se v této fázi odhaduje asi na deset milionů.²²

V druhém období od sedmdesátých let do devadesátých let 20. století migrace do Evropy utichla. Jedním z důvodů byla stagnace ekonomik jednotlivých států, které začaly po migrantech vyžadovat určitou formu vzdělání či kvalifikace. Proto se opět lidé začali stěhovat do USA, Kanady a Austrálie, v tomto krátkém období migrovalo zhruba dvanáct milionů lidí.²³

V devadesátých letech se důsledkem rozpadu Východního bloku zvýšil počet žadatelů o azyl v západních státech především v Německu, Rakousku nebo ve Velké Británii. Velkou míru žadatelů o azyl zastupovali lidé ze zemí bývalé Jugoslávie, ve kterých probíhala občanská válka. Velkou emigrační i imigrační vlnou byla zasažena i Ruská federace, do které po rozpadu SSSR zamířili lidé ruského původu z bývalých sovětských republik.²⁴

²² Mendel University in Brno. Migrace obyvatelstva – historické mezníky a význam migrace pro současnost i budoucnost [online].

²³ Tamtéž.

²⁴ UHEREK, Zdeněk. Migrace: historie a současnost, s. 28.

2. Migrace v kontextu společenských věd

Kořeny zkoumání migrace jsou spjaty s rozvojem moderních přírodních a společenských věd ve druhé polovině 19. století, s rozvojem věd jako je statistika, demografie nebo sociální geografie. Zájem o studium oblasti migrace zapříčinily migrační vlny, které jsem popsal v předchozí kapitole. Odborná veřejnost byla fascinována migračními toky lidí v západní Evropě a USA, a proto začala zkoumat zákonitosti, kterými se migrace řídí.

2.1. Neoklasická teorie migrace

Za první migrační teorii je považována neoklasická teorie migrace. Tato individualistická teorie je založena na racionální kalkulaci migrujících osob.²⁵ Základy této teorie můžeme nalézt v neoklasické ekonomii, ve které je ekonomika brána jako účel a prostředek ekonomického pohybu.²⁶ Ekonomika je zde chápána jako mechanismus, který podléhá samoregulaci, navíc se řídí nabídkou i poptávkou, které způsobují pohyb pracovních sil na trhu práce. Jedním z nejvýznamnějších teoretiků tohoto období je německý statistik, geograf a topograf Ernest Georg Ravenstein žijící v letech 1834-1913, který většinu svého života prožil jako geograf ve Velké Británii. Jeho motivace zkoumat migraci pocházela převážně z úvah jeho současníků, především dr. Williama Farra, že se migrace nedají nijak předvídat a nepodléhají jasným zákonům.²⁷

Ravenstein uskutečnil celkem tři významné analýzy získaných dat. Tato data sumarizoval a zobecnil do tezí, ze kterých vyvodil tzv. migrační zákony. První interpretaci dat provedl v roce 1876. Tato data se týkala vnitřní migrace na Britských ostrovech. Druhé Ravensteinovo zkoumání se také týká vnitřní migrace v Británii, nicméně je zde zahrnuta i migrace mimo území Britských ostrovů. V této analýze Ravenstein pracuje s o mnoho větším množstvím statistických dat.²⁸

Ravenstein na základě rozborů obou případů předpokládá, že na migraci největší mírou působí rozvoj průmyslu. Jako první podmínku migrace uvádí představu práce

²⁵ UHEREK, Zdeněk. Migrace: historie a současnost, s. 31.

²⁶ Tamtéž, s. 31.

²⁷ Tamtéž, s. 32.

²⁸ Tamtéž, s. 32.

a zisku, které považuje za hlavní motivační činitele. Druhou podmínkou k migraci jsou dopravní možnosti. Dalšími činiteli jsou podle Ravensteina přítomnost vzdělávacích institucí, zdravé klima a nižší náklady na život. Nejvýznamnějším zdrojem dat, která Ravenstein zkoumal a porovnával, byla sčítání ve Velké Británii z let 1871 a 1881.²⁹

Do třetího již mezinárodního zkoumání Ravenstein v roce 1889 zahrnul i statistická data z Velké Británie, Francie, Německa, Rakouska – Uherska, Itálie a Spojených států amerických. Výzkum započal tím, že si vyčlenil místa s nejvyšší mírou směřující migrace a tento prostor si rozdělil na nejbližší okolí cílové destinace, vzdálenější okolí, vzdálené okolí ve stejném státě a také na mezinárodní migraci. Z tohoto výzkumu vyvodil zákony migrace, které sumarizoval do šesti bodů, v těchto šesti bodech zohlednil mezinárodní migraci, a zobecnil svou předchozí teorii.³⁰ Těchto šest bodů zní:

- 1) *„Největší migrační pohyb směřuje do cílových destinací z bezprostředního okolí a teprve následně na nabídku práce a odměny reagují vzdálenější zdroje potencionální migrace.*
- 2) *Nejvíce lidí migruje na krátké vzdálenosti. Výjimkou jsou pro evropské migranty pouze USA, kde jsou mimořádné migrační příležitosti.*
- 3) *Každý migrační proud vytváří protiproud. Migrace není nikdy jednosměrná.*
- 4) *Města, alespoň ve studovaných zemích, rostou na úkor venkova a jeho vylidňování.*
- 5) *Ženy migrují především na krátké vzdálenosti. Pokud migrují do vzdálených destinací, tak frekventovaně do těch největších měst, jako jsou největší skotská města, Londýn, Paříž, Vídeň a podobně.*
- 6) *S větší lidskou mobilitou a růstem průmyslu roste i migrace.“³¹*

Tyto zákony spojujeme v moderní společnosti s procesem urbanizace. Jejich platnost je v dnešní společnosti limitovaná a i v době svého vzniku byly ověřovány jen částečně. Jsou zde zahrnuty pouze výsledky statistických analýz, které Ravenstein provedl, avšak nikdo neověřoval přímo u migrujících osob, jaké pohnutky je k migraci vedly.³²

²⁹ UHEREK, Zdeněk. Migrace: historie a současnost, s. 32.

³⁰ Tamtéž, s. 32.

³¹ Tamtéž, s. 32.

³² Tamtéž, s. 33.

2.2. Teorie Push and Pull

Na rozdíl od Ravensteinovy teorie, která chápe migraci jako jasně danou, teorie push and pull (teorie tlaku a tahu nebo odpudivosti a přitažlivosti) se zajímá o důvody, které vedou k migraci a nejsou považovány za předem dané či stabilní.³³ Jedná se o jednu z nejpoužívanějších teorií ve výzkumu migrace. Vědci, kteří se zabývali touto teorií, si položili jednoduchou otázku: „*Proč lidé migrují?*“ a odpověď je jednoduchá: „*Protože migranty něco z místa, kde žijí, vypuzuje a něco je naopak do místa, kam migrují, přitahuje.*“³⁴

Základy této teorie položil na počátku šedesátých let 20. století Douglas. J. Bogue, který v roce 1961 na International Population Conference v New Yorku publikoval svou teorii. Na jeho práci následně navázali další vědci jako Everett S. Lee nebo Clifford J. Jansen. Bogue tvrdil, že proto aby se migrace uskutečnila, musí zde na člověka působit přitažlivé (pull) nebo odpudivé (push) síly. Tyto síly nemusí být a většinou ani nejsou stejné. Například při ekologických katastrofách, válečných konfliktech apod. převažuje odpudivá síla a lidé opouštějí své domovy. V některých případech může převládat i přitažlivá síla, kdy lidé odcházejí např. za vzděláním či lepšími životními podmínkami.³⁵

2.2.1. Pojetí „push and pull“ u Everetta S. Lee

Model push and pull teorie, kterou Lee představil, platí jen pro usedlé obyvatelstvo. Pro nomády či jiné kočovné skupiny, pro které je takový životní styl typický, tento model neplatí. Těmto skupinám nezáleží na vzdálenosti, kterou urazí, neboť to pro ně není žádná překážka, zatím co pro typické migranty je vzdálenost klíčová.³⁶

Faktory ovlivňující migraci a rozhodnutí, zda migrovat či ne, Lee shrnul do čtyř bodů:

- 1) Faktory spojené s místem původu
- 2) Faktory spojené s cílovým místem
- 3) Překážky

³³ UHEREK, Zdeněk. Migrace: historie a současnost, s. 33.

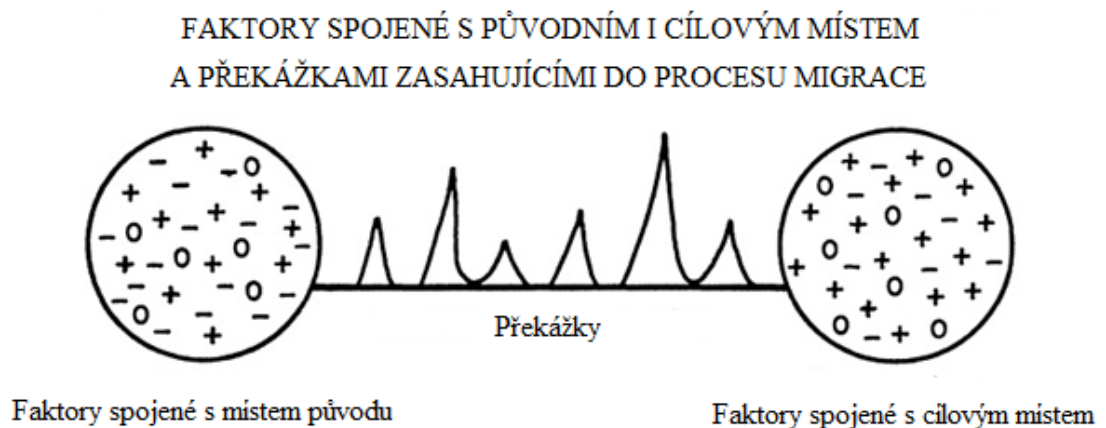
³⁴ Tamtéž, s. 33.

³⁵ Tamtéž, s. 33.

³⁶ LEE, Everett S. A Theory of Migration. *Demography* [online].

4) Osobní faktory

V následujícím obrázkovém schématu Lee faktory „push and pull“ znázorňuje pomocí znamének plus a mínus, kdy plus znamená přitahující tedy pull faktory a mínus faktory odpuzující push. Oba faktory se nacházejí jak na místě původu, tak na cílovém místě a mezi těmito dvěma množinami se nachází překážky. Čtvrtý bod, tedy osobní faktory se nedají do schématu znázornit, neboť se jedná o individuální a velmi proměnlivý faktor. Lee předpokládá, že čím vyšší jsou překážky, tím víc musí být přitažlivých faktorů, aby k migraci došlo.³⁷

Obrázek č. 2 Schéma migrační teorie podle Leeho, LEE, Everett S. In: A Theory of Migration. *Demography* [online]. 1966, 3(1) [cit. 2019-03-08]. DOI: 10.2307/2060063.

ISSN 00703370. Dostupné z:

<https://emigratecaportuguesa.files.wordpress.com/2015/04/1966-a-theory-of-migration.pdf>

Objem migrace podle Leeho závisí na šesti základních bodech:

- 1) Rozdílu mezi zeměmi, kde migrace probíhá (např. rozvojové x vyspělé státy)
- 2) Rozdílu mezi lidmi (např. národnostní, etnické, kulturní, vzdělanostní, ...)
- 3) Obtížnosti okolních migračních překážek
- 4) Kolísání ekonomiky
- 5) Času (pokud se nezavede regulace, migrace se časem zvýší)
- 6) Míře pokroku (vyspělejší státy lákají obyvatele méně vyspělých zemí)³⁸

³⁷ LEE, Everett S. A Theory of Migration. *Demography* [online].

³⁸ Tamtéž.

Osobní faktory ovlivňující migraci jsou velmi rozhodující v procesu migrace. Jak píše Lee, existují mezi námi lidé, kteří se neradi stěhují a rádi zůstávají na jednom místě, ale jsou i jedinci, kteří nesetrvávají na jednom místě a stěhují se neustále. Výjimku v procesu migrace tvoří děti, které se o migraci samy nikdy nerozhodují a jsou závislé na vůli svých rodičů.³⁹

Tato teorie byla ve své době uznávána, avšak dnes už ji máme za překonanou.

2.3. Migrační typologie

Jedním z nejznámějších autorů migračních typologií je William Petersen, který ve své práci *Obecná typologie migrace (General Typology of Migration, 1958)* využívá retrospektivy k analýze historických událostí za účelem získání nových nástrojů, kterými by byl schopen zkoumat migraci jako celek.⁴⁰ Petersen odmítl Ravensteinovu teorii, že migrace souvisí jen s rozvojem společnosti, a pomocí analýzy historických událostí přišel k závěru, že ne ve všech etapách lidských dějin, ve kterých došlo k rozvoji společnosti, došlo také k migraci. Příkladem může být rozvoj zemědělství, pro který bylo zásadní usazení se na jednom místě. Naopak pro lov či pastevectví je výhodnější kočovný způsob života. Pro Petersena je důležité najít odpověď nejen na otázku: „Proč lidí migrují?“, ale také: „Proč lidí nemigrují?“⁴¹ Petersen rozlišuje migraci na pět typů: primitivní, vynucenou, násilnou, dobrovolnou a masovou. Tato typologie byla mnohokrát přepracována doplňována či jinak upravována.⁴²

2.4. Teorie dvojího trhu

Tato teorie je postavena na dělení rozvinutého pracovního trhu na dvě kategorie profesí. První kategorií jsou profese využívající především intelektuální schopnosti a vyžadující vysokou míru kvalifikace. Druhou skupinu profesí představují méně kvalifikované obory s důrazem na manuální práci.⁴³ Na takto rozděleném pracovním trhu zastávají původní obyvatelé země především kvalifikované obory, a to díky funkční gramotnosti a dosaženému vzdělání. Naopak manuální a špatně placené práce

³⁹ LEE, Everett S. A Theory of Migration. *Demography* [online].

⁴⁰ UHEREK, Zdeněk. Migrace: historie a současnost, s. 36.

⁴¹ Tamtéž, s. 36.

⁴² Tamtéž, s. 37–38.

⁴³ Tamtéž, s. 38–39.

zastávají imigranti. Tato teorie se dostává do sporu s neoklasickými teoriemi, ty jsou postaveny na svobodě člověka, který migruje proto, aby zlepšil svou životní úroveň. Naproti tomu teorie dvojího trhu říká, že rozvinuté ekonomiky potřebují imigranty, kteří zaplní pracovní místa, o které místní obyvatelé nemají zájem. Teorie dvojího trhu zároveň boří představy o tom, že imigranti berou práci místním lidem. Rovněž ukazuje, že první krok, který vede k migraci nepochází od imigrantu, ale od ekonomických subjektů či státu samotného. Tato teorie sedí na několika případech migrace. Příkladem může být migrace Turků do Německa ve druhé polovině 20. století, kdy Německo nastartovalo svou ekonomiku a nutně potřebovalo pracovníky do těžkého průmyslu.⁴⁴

2.5. Teorie světového systému

Teorie světového systému bere migraci jako součást globálního dění. Migrace zde není pouze výsledkem individuálního či kolektivního rozhodnutí, nýbrž výsledkem logického světového vývoje. Elementární souhrn činitelů určujících migraci a její cíle byl běžně odvozován od ekonomického vývoje a změn, které v této oblasti nastávaly.⁴⁵ Výraznou osobností, která se teorií světového systému zabývá, je americký sociolog, historik a ekonom Immanuel Wallerstein.

Wallerstein za počátek moderního hospodářského systému považuje hospodářské změny v 16. století, které souvisely s dělbou práce a rozvojem trhu. Základem teorie je kapitalistická ekonomika a její principy. Autor dělí všechny státy do tří kategorií a to na: jádro, semiperiferie a periferie.⁴⁶ Propojení těchto zemí ekonomickými a mocenskými vazbami působí na obyvatele a navádí k migraci mezi centrálními a periferními zeměmi.⁴⁷ „Z teorie světového systému vyplývá, že mezinárodní migrace navazuje na ideologické vazby, které se vytvářejí mezi chudými a bohatými zeměmi při procesech pronikání tržního hospodaření do chudých zemí. Globalizace kapitalistické ekonomie je tak doprovázena globalizací kapitalistické spotřební kultury, která sama o sobě podněcuje migrační pohyb.“⁴⁸

⁴⁴ UHEREK, Zdeněk. Migrace: historie a současnost, s. 39.

⁴⁵ Tamtéž, s. 39–40.

⁴⁶ CHROMÝ, Pavel a Miroslav ŠILFA, Wallerstein vs. Huntington – nejznámější koncepce globálního systému. *Geografické rozhledy* [online].

⁴⁷ UHEREK, Zdeněk. Migrace: historie a současnost, s. 40.

⁴⁸ MASSEY, Douglas S. *Worlds in motion: understanding international migration at the end of the millennium*.

2.6. Teorie sociálních sítí

Tato teorie vychází z předpokladu, že makroekonomická situace nemůže ovlivnit člověka v rámci migrace, pokud tyto znalosti nemá. Naproti tomu využívá kontakty, které osobně zná. Může se jednat o rodinné příslušníky, přátele či známé. Tyto kontakty můžeme nazvat jako sociální síť. Na rozdíl od neoklasických teorií bere teorie sociálních sítí člověka jako součást rozsáhlého lidského společenství. Jedinec je součástí komplikovaných sociálních sítí, které na něj působí a mohou se stát silami push a pull faktorů, bez kterých by mnohdy k migraci ani dojít nemohlo. Tato teorie nám představuje, že sociální sítě nejsou pouhým prostředkem migrace, ale i její příčinou, kdy jednou z nejčastějších příčin migrace je spojování rozdělených rodin nebo stěhování se za kamarádem do zahraničí. Nicméně sociální sítě mohou způsobit i opak, tedy nechť emigrovat, a tak opustit rodinu a přátele. Podle této teorie jsou sociální sítě také důležitým faktorem, který působí na proces integrace cizinců do nové společnosti. Mohou tento proces jak zrychlovat, tak i zpomalovat, záleží na konkrétních případech.⁴⁹

2.7. Další teoretické koncepty migrace

Výzkumníci zabývající se migrací dnes jsou k výše uvedeným teoriím většinou nedůvěřiví, a to proto, že ani jednou teorií nemůžeme komplexně popsat celý migrační proud. Tyto teorie pouze konkretizují a usměrňují to, jak o migraci přemýšlíme, a dovolují vědcům a výzkumníkům vést dialog. Každá migrace je specifická, a proto potřebuje jinou výzkumnou metodu – přístup.⁵⁰

Dnešní badatelé se odklonili od názoru, že migrace je zapříčiněna především z ekonomických důvodů, protože se lidé neřídí jen touhou po zisku. Migrační pohnutky ovlivňuje velké množství faktorů, především psychologické a sociální okolnosti. Moderní migrační teorie většinou dále rozvíjejí, upravují či aktualizují výše uvedené teoretické koncepty tak, aby seděly na aktuální situaci.⁵¹

Migrace je součástí lidského života, provází nás od zrodu civilizace. Pro její porozumění je podstatné zkoumat nejenom důvody, proč lidí migrují, ale také proč

⁴⁹ UHEREK, Zdeněk. Migrace: historie a současnost, s. 41.

⁵⁰ Tamtéž, s. 41-42.

⁵¹ Tamtéž, s. 42.

nemigrují. Vedle studia migrace je dnes také výrazně studována imobilita, tedy neschopnost pohybu či nepohyblivost, v našem případě proč lidé nemigrují, i když jsou oběťmi přírodních katastrof, válečných konfliktů apod. S imobilitou se setkáváme i na území České republiky, kdy se například lidé ze zátopových oblastí odmítají odstěhovat, a to pouze o několik metrů výše, aby předešli opakujícím se povodním.⁵²

Studium migrace je náročná disciplína, která si nevystačí pouze s jednoduchými tezemi, nýbrž je zapotřebí komplexních metod a teorií.

⁵² UHEREK, Zdeněk. Migrace: historie a současnost, s. 48.

3. Migrace ve 21. století

V následující kapitole se věnuji tzv. uprchlické krizi, jejím příčinám a důsledkům, a poté analyzuji migrační politiku Evropské unie a České republiky.

3.1. Dělení migrací ve 21. století

Migraci stejně jako další fenomény můžeme rozdělit podle několika hledisek. Podle počtu migrujících osob dělíme migraci na:

Individuální migraci (individual) – základním znakem je relativní stabilita počtu osob, které opouštějí dané území či zemi, počet těchto migrantů je relativně nízký vůči celkovému počtu obyvatel dané země. Tato migrace je většinou zcela legální a migrující jedinec či rodina dlouho dopředu všechno plánuje a zařizuje si bydlení či pracovní místa.⁵³

Masovou migraci (mass) – základním znakem je velká skupina migrantů pocházející ze stejného území či země. Migranti nevědí, ve které konkrétní oblasti se chtějí usadit, ani co v dané zemi budou vykonávat za práci. Typický je kolektivní charakter migrace.⁵⁴

Jedním z dalších možných dělení je kulturní prostředí, v jakém migrace probíhá, zda se jedná o:

Migraci v rámci stejné civilizace – do cílového území či země směřují obyvatelé uznávající totožné společenské hodnoty, tradice apod. Například migrace z Číny do Japonska.⁵⁵

Migraci mezi rozdílnými kulturami a civilizacemi – do cílové země přicházejí migranti bez znalosti základních společenských pravidel typických pro danou civilizaci. Příkladem může být migrace z Ugandy do Koreje.⁵⁶

Migraci můžeme dále dělit podle aspektů, které ji způsobují, a to na:

⁵³ SKOPEČEK, Jan. Ekonomické aspekty masové migrace. In: *Masová migrace: Zachrana, nebo zkáza Evropy*. s. 26.

⁵⁴ Tamtéž, s. 26.

⁵⁵ Tamtéž, s. 26.

⁵⁶ Tamtéž, s. 26–27.

Ekonomickou migraci – „*Ekonomická migrace je jedním z nedílných aspektů podporujících rozvoj investic, včetně zahraničních, zahraničního obchodu a konkurenceschopnosti české ekonomiky.*“⁵⁷ Hlavním cílem podpory ekonomické migrace je získávání kvalifikovaných pracovníků, kteří zaplní volná pracovní místa na trhu práce a posílí konkurenceschopnost těchto společností.⁵⁸

Environmentální migraci – pro tuto migraci stále neexistuje mezinárodně uznávaná definice, proto v kontextu své práce budu za environmentálního migranta považovat člověka, který byl nucen opustit svůj domov v důsledku nepříznivé změny klimatu nebo v důsledku přírodní katastrofy.⁵⁹

Politickou migraci – jedná se o migraci obyvatelstva, které bylo vystaveno politickému pronásledování, válečným konfliktům apod. Například pronásledování Židů v Německu před druhou světovou válkou.

3.2. Uprchlická krize

Uprchlickou krizí je označováno období let 2015–2016, kdy do Evropské unie přichází mnoho lidí žádat o azyl. Kdy azyl je brán jako ochranný status, který stát udělí jedinci ze třetí země nebo bez státní příslušnosti v souvislosti s riziky, která jsou vyjmenována v mezinárodních právních dokumentech. V České republice jsou důvody udělení azylu popsány v zákonu o azylu.⁶⁰ Evropská unie má podle svých slov „*právní a morální povinnosti tyto potřebné osoby chránit.*“⁶¹ V procesu prošetřování žádostí o azyl a rozhodování, komu bude poskytnut a komu ne, jsou kompetentní jednotlivé členské státy. Obecně osoby, které žádají o azyl, nazýváme uprchlíky. Toto přesně definuje Ženevská úmluva o právním postavení uprchlíků, zde definují uprchlíka jako: „*Osobu, která se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, je neschopna přijmout, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám, odmítá ochranu své vlasti; totéž platí pro osobu bez státní příslušnosti nacházející se mimo zemi svého*

⁵⁷ Ministerstvo průmyslu a obchodu. Ekonomická migrace. [online].

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ NEVŘIVÝ, Zdeněk. Enviromentální migrace. AMO [online].

⁶⁰ Ministerstvo vnitra České republiky. Slovníček pojmů [online].

⁶¹ EU a uprchlická krize. [online].

*dosavadního pobytu následkem shora zmíněných událostí, a která vzhledem ke shora uvedeným obavám se tam nechce nebo nemůže vrátit. “*⁶²

Nicméně do Evropy nepřicházejí pouze lidé, kteří potřebují mezinárodní ochranu, ale také ti, kteří opustili své domovy za účelem zlepšit svůj dosavadní život. Ty dnes označujeme jako ekonomické migranty, kteří pokud neuspějí se svou žádostí o azyl v některé evropské zemi, jsou poté vládami těchto zemí posláni zpět do země svého původu nebo do jiné bezpečné země, kterou jako migranti procházeli. Ekonomický migrant je v českém právu brán jako cizinec, který opustil svou zemi dobrovolně za účelem zlepšení své ekonomické situace. Na území České republiky se může nacházet jak legálně, tak i nelegálně, podle oprávnění, kterým disponuje. Ekonomické důvody nejsou relevantní pro udělení azylu.⁶³

Zhruba 90 % uprchlíků a migrantů zaplatilo finanční obnos lidem, kteří organizovali nebo se podíleli na nelegálních přechodech těchto osob přes hranice. Z tohoto důvodu je proto nazýváme nelegálními migranty, jelikož se na území Evropské unie dostali způsobem, který je protiprávní.⁶⁴

V období uprchlické krize EU poskytovala mimořádnou finanční pomoc státům, které byly prvními zeměmi EU, do kterých se uprchlíci na své cestě dostali. Jednalo se zejména o Řecko a Itálii, které vynakládaly mimořádné peněžní částky ze svým rozpočtů na poskytnutí základních potravin a vody pro uprchlíky a migranty, avšak většina migrantů nezůstala v těchto zemích, ale pokračovala na své cestě. Hlavním cílem většiny migrantů bylo Německo nebo Švédsko. Uprchlíci s migranty však způsobovali komplikace nejen ve výše uvedených zemích, ale také v zemích, kterými procházeli, zejména v Maďarsku, Rakousku, Chorvatsku a Slovinsku.⁶⁵

V říjnu roku 2015 dosáhla uprchlická krize svého vrcholu. V důsledku velkého množství uprchlíků což bylo téměř sedm tisíc osob denně (viz Obrázek č.3), kteří přicházeli převážně do Německa, byly dočasně zavedeny pohraniční kontroly mezi některými státy EU, konkrétně na maďarsko – rakouské hranici. To nastalo i přes

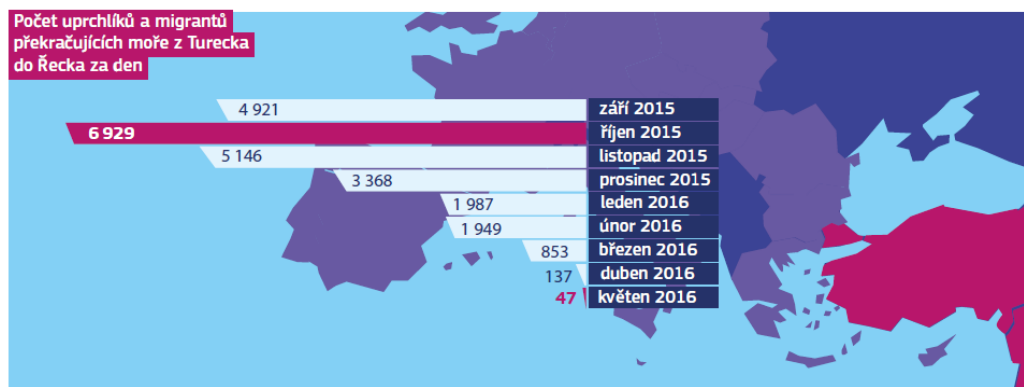
⁶² *Úmluva o právním postavení uprchlíků*. Ženeva: OSN, 1951. [online].

⁶³ Ministerstvo vnitra České republiky. Slovníček pojmů [online].

⁶⁴ EU a uprchlická krize. Evropská komise [online].

⁶⁵ EU a uprchlická krize. Evropská komise [online].

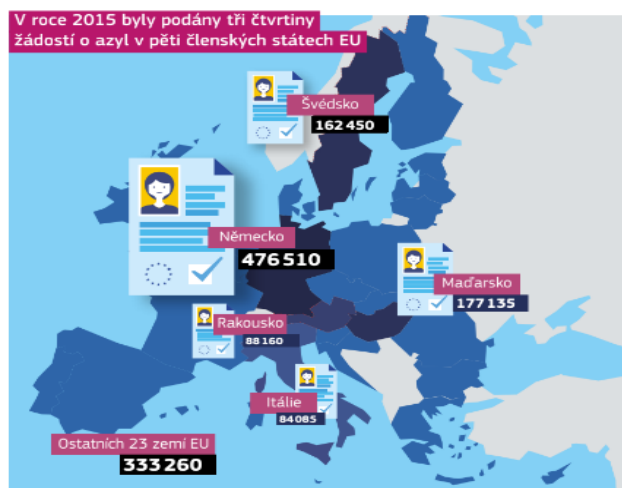
skutečnost, že oba státy spadají do tzv. Schengenského prostoru, který zaručuje volný pohyb osob uvnitř Evropské unie.⁶⁶

Obrázek č. 3 Počet uprchlíků a migrantů překračujících moře z Turecka do Řecka za den. In: EU a uprchlická krize [online]. Dostupné z:

<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1aa55791-3875-4612-9b40-a73a593065a3/language-cs>

Příchod uprchlíků do EU zasáhl některé státy více, než jiné. V roce 2015, tedy době vrcholu krize, 75 % všech žádostí o azyl bylo registrováno jen v pěti státech Evropské unie: v Německu, Rakousku, Švédsku, Itálii a Maďarsku.⁶⁷ (viz Obrázek č. 4)

Obrázek č. 4 V roce 2015 byly podány tři čtvrtiny žádostí o azyl v pěti členských státech EU In: EU a uprchlická krize [online]. Dostupné z:

<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1aa55791-3875-4612-9b40-a73a593065a3/language-cs>

⁶⁶ EU a uprchlická krize. Evropská komise [online].

⁶⁷ Tamtéž.

18. března 2016 zástupci Evropské unie a Turecka uzavřeli dohodu, která umožnila vracet všechny nelegální migranty, kteří vstoupí na řecké ostrovy, zpátky do Turecka, odkud přišli. Tato dohoda vstoupila v platnost 20. března 2016. V důsledku této dohody počet migrantů pomalu klesl na zhruba necelých padesát lidí denně v květnu 2016.⁶⁸ (viz Obrázek č. 3)

3.3. Migrační politika České republiky

Politika Českého státu v oblasti migrace prošla od svého vzniku v roce 1993 do současnosti významným vývojem. Na počátku devadesátých let minulého století bylo Česko zdrojovou zemí migrace. Na přelomu století nastalo období velkého počtu žádostí o azyl. V posledních letech se z České republiky stala cílová země pro cizince, kteří sem míří převážně za prací a obchodem. Mezinárodní migrace a cizinci patří k pečlivě řešeným tématům.⁶⁹

Před vstupem České republiky do Evropské unie bylo přijato usnesení vlády č. 55 ze dne 13. ledna 2003, které je známo jako Zásady politiky vlády v oblasti migrace cizinců. Jedná se o základní ideu v oblasti migrace. Toto usnesení vymezuje migrační politiku České republiky.⁷⁰ Jedná se o šest zásad:

„Zásada 1

Česká republika s ohledem na mezinárodní závazky, které pro ni vyplynou z členství v Evropské unii, důsledně prosazuje řídicí roli státu v oblasti migrace.

Zásada 2

Migrační politika státu je založena na koordinovaném postupu všech státních orgánů, orgánů územní a zájmové samosprávy a na podpoře ze strany dalších subjektů zabývajících se migrací.

Zásada 3

Migrační politika státu je zaměřena na odstraňování všech forem nelegální migrace a jiných nelegálních aktivit, a to jak opatřeními na poli mezinárodní spolupráce, tak i opatřeními národními.

⁶⁸ Dohoda EU s Tureckem, 18. března 2016. *Vláda České republiky* [online].

⁶⁹ Migrace. azyl, migrace a integrace. [online].

⁷⁰ Migrace: Přístup České republiky k legální migraci. [online].

Zásada 4

Migrační politika státu neklade překážky legální migraci a podporuje imigraci, která je pro stát a společnost v dlouhodobé perspektivě přínosná.

Zásada 5

Realizace migrační politiky státu předpokládá široké zapojení nevládních a dalších organizací občanské společnosti.

Zásada 6

Česká republika se spolupodílí na úsilí světového a evropského společenství na řešení migračních důsledků humanitárních krizí a na odstraňování příčin těchto jevů.“⁷¹

V oblasti migrace je v první řadě důležité stanovit účinná opatření, která povedou k podpoře legální řízené migrace a současně omezí nelegální migraci. Za účelem boje proti nelegální migraci je uskutečňováno několik projektů. Velká část projektů ze Zahraniční rozvojové spolupráce je zaměřena na prevenci nelegální migrace, tento ale i další projekty jsou podporovány finančními prostředky ze státního rozpočtu. Vstupem České republiky do Evropské unie 1. května 2004 se migrační politika značně odvíjí od společného postoje všech členů Unie s využitím nástrojů evropského práva.⁷²

3.3.1. Přístup České republiky k nelegální migraci

Za nelegální migraci se považuje „*neoprávněný vstup na území státu či jeho neoprávněné opuštění, ale také neoprávněný pobyt na území nebo pobyt v rozporu s účelem, pro který bylo vydáno pobytové oprávnění.*“⁷³ Nelegální migrace může podstatným způsobem ohrozit nejen bezpečnostní situaci, ale také vnitřní stabilitu státu. Proto jsou opatření v oblasti boje proti nelegální migraci klíčovými tématy v kontextu migrační politiky Evropské unie i České republiky.⁷⁴

V oblasti boje proti nelegální migraci je primárním dokumentem usnesení vlády České republiky č. 108 ze dne 4. února 2004 známé jako Akční plán boje s nelegální migrací. Základem tohoto plánu je výše zmíněná zásada č. 3 a její návaznost na úkoly, které byly stanoveny v Národním akčním plánu boje proti terorismu. Primárním cílem

⁷¹ Zásady politiky vlády v oblasti migrace cizinců [online].

⁷² Migrace, azyl, migrace a integrace. [online].

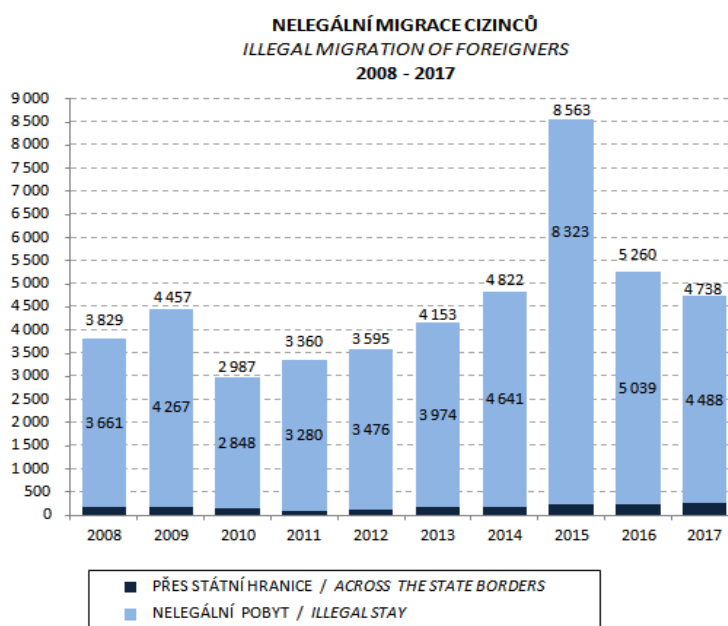
⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Tamtéž.

Akčního plánu je objevit a uskutečnit taková řešení a opatření, která pomohou ke snížení nelegální migrace a budou také motivací pro cizince, aby využili legálního vstupu a pobytu v České republice.⁷⁵

Součástí Akčního plánu boje s nelegální migrací je harmonogram pro plnění opatření, který se aktualizuje jedenkrát za rok. Akční plán byl původně rozvržen do pěti oblastí: prevence, kontrola a sankce, legislativa, meziresortní spolupráce a mezinárodní spolupráce. Tato navržená opatření však byla legislativně upravena hned v roce 2005 a poté již nebyla uvedena v aktualizovaném harmonogramu. Mezinárodní migrace je považována za průřezové téma, které řeší několik resortů. Na realizaci opatření, která vyplývají z Akčního plánu, se tedy podílejí Ministerstvo vnitra, Ministerstvo zahraničních věcí, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo průmyslu a obchodu a také Ministerstvo financí.⁷⁶

Za posledních deset let se v České republice každoročně nachází kolem čtyř tisíc nelegálních migrantů (viz Graf č. 1). Z grafu je patrné, že počet nelegálních migrantů, kteří pouze překročili hranice je zanedbatelný, na rozdíl od počtu osob, které na území České republiky pobývají.

Graf č. 1 Nelegální migrace cizinců In: Český statistický úřad [online]. Dostupné z:

https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_nelegalni_migrace

⁷⁵ Migrace: Přístup k nelegální migraci v České republice a Evropské unii. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online].

⁷⁶ Tamtéž.

3.4. Migrační politika Evropské unie

Migrační politiku Evropské unie tak, jak ji známe dnes, formovaly události spojené s výše zmíněnou uprchlickou krizí. V té době Evropská unie vydala několik opatření, která dopomohla k efektivnější ochraně vnějších hranic a kontrole migračních toků. Díky těmto opatřením se snížil počet nelegálních vstupů do Evropské unie o více než 90 % (viz Obrázek č. 3).⁷⁷

Členské státy spolu s orgány Evropské unie usilují o vytvoření účinné humanitární a bezpečné migrační politiky. Výběr strategií a priorit má v kompetenci Evropská rada. Podle těchto určených strategií a priorit Rada EU koncipuje úlohy a pověření k jednání s původními zeměmi migrujících osob.⁷⁸

Agendu Evropské unie vykonávají tzv. pracovní skupiny Rady EU. Nelegální migraci na úrovni Evropské unie se zabývají Pracovní skupina na vysoké úrovni pro azyl a migraci a v některých případech také Pracovní skupina pro hranice.⁷⁹ V rámci Evropské komise se migrací zabývá Generální ředitelství pro migraci a vnitřní věci.

Evropská unie přijala několik souborů pravidel, které regulují legální migraci pro žadatele o azyl, vysoce kvalifikované pracovníky, studenty a výzkumné pracovníky, sezónní pracovníky a pro slučování rodin.⁸⁰

Cílem Evropské unie je integrace osob pocházejících ze států mimo země Unie. V současnosti se jedná asi o dvacet milionů osob, což odpovídá čtyřem procentům celkové populace v EU. Proto byla přijata opatření na přemístění a přesídlení uprchlíků a migrantů v reakci na uprchlickou krizi. EU zdůraznila potřebu podpořit členské státy s menšími zkušenostmi s integrací těchto osob. V důsledku toho byl v červnu 2016 předložen Komisí akční plán pro integraci s cílem podpořit členské státy v oblasti integrace státních příslušníků třetích zemí.⁸¹

⁷⁷ Migrační politika EU. *Evropská rada Rada Evropské unie* [online].

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Migrace: Přístup k nelegální migraci v České republice a Evropské unii. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online].

⁸⁰ Jak EU řídí migrační toky. *Evropská rada Rada Evropské unie* [online].

⁸¹ Integration of third-country nationals. *Evropská rada Rada Evropské unie* [online].

4. Analýza příruček pro pedagogy zabývajících se tématem migrace

V rámci mnoha projektů, především neziskových organizací, v nedávné minulosti vzniklo několik příruček, ročenek a manuálů, které jsou určeny nejen pro učitele občanské nauky a základů společenských věd, ale také pro volnočasové pedagogy, skautské vedoucí a širokou odbornou veřejnost.

V této kapitole bych rád rozebral a popsal jednotlivé příručky, které nabízejí řadu všedních i netradičních pojetí výuky těchto oblastí na základních i středních školách, a to z toho důvodu, že se dotýkají průřezových témat, jako jsou multikulturní výchova, mediální výchova a osobnostní a sociální výchova, které se nejčastěji vyučují právě v hodinách výchovy k občanství a základech společenských věd.

4.1. Migrace není legrace – manuál pro pedagogy 2. stupně ZŠ a SŠ

Jedná se o krátkou příručku – manuál od neziskové organizace APROK, která se zabývá tématy globálního rozvoje vzdělávání. Tato organizace každoročně pořádá v Olomouci konference pro pedagogy, ředitele, budoucí pedagogy a pro pracovníky neformálního vzdělávání.

Migrace není legrace byl projekt, který umožnil pedagogům absolvovat několik seminářů složených ze tří částí. První část se týkala základních informací z oblasti migrace. Jako témata zazněla například: právní aspekty migrace, mezináboženský dialog a islám v průběhu staletí apod. V druhé části byla tato i mnohá další témata doplňována aktivitami vhodnými pro výuku těchto oblastí na základních a středních školách. V závěrečné části seminářů se konal praktický trénink komunikačních dovedností, který se zaměřil na diskusi mezi pedagogem a žákem s důrazem na téma migrace.⁸²

⁸² KLEGA, Jan a Lenka PÁNKOVÁ, 2016. *Migrace není legrace: manuál pro pedagogy 2. stupně ZŠ a SŠ.*

Tento manuál obsahuje všechny informace, tipy a podklady, jež byly obsahem původních seminářů. Manuál obsahuje představení organizace APROK, informace o projektu, úvodní slovo a čtyři základní části zabývající se migrací obecně, jejím definováním, příčinami migrace, dopadem migrace na původní i na cílovou společnost. Dále jsou zde části: uprchlictví a mezinárodní ochrana, migrace, uprchlictví a Česká republika, cizinci v České republice a mezinárodní ochrana v České republice.

Dle mého názoru, jedna z nejhodnotnějších částí manuálu je Problematika migrace ve výuce, která obsahuje analýzu současné situace nejen v českých školách, ale také v celé společnosti. Navíc jsou zde pojmenovány a popsány aktuální mýty a výroky spojené v českém prostředí s tématem migrace. V manuálu poté následují tipy do výuky od několika pedagogů, kteří se seminářů zúčastnili. Příručka je ukončena seznamem obsahujícím zdroje informací, které pedagogové mohou využít dále v praxi.⁸³

4.2. Jak rozumět mediálním sdělením o migraci – příručka pro středoškolské učitele

Tato příručka byla vydána v rámci Programu migrace, který spadá pod nevládní neziskovou organizaci Člověk v tísni. Tato organizace se dlouhodobě věnuje tématu migrace, spolupracuje s novináři a zajišťuje kontakty na experty v oblasti migrace nebo na samotné migranty. Pořádají veřejné besedy, přednášky a semináře s cílem zvýšit informovanost veřejnosti v této oblasti.⁸⁴

Člověk v tísni se rozhodl touto příručkou v roce 2015 reagovat na tehdy probíhající uprchlickou krizi, protože velká část české veřejnosti se setkává s migrací a migranty pouze prostřednictvím médií a jejich reportáží či jiných výstupů. To často znamená, že lidé mají nepřesné představy o této problematice. Vzdělávání v této oblasti a získání mediální gramotnosti však napomáhá k většímu pochopení migrace v celém měřítku. Cílem této příručky je podle autorů: „*poskytnout podporu především středoškolským učitelům (...) a žákům středních škol, kteří se o dané téma zajímají.*“⁸⁵

⁸³ KLEGA, Jan a Lenka PÁNKOVÁ, 2016. *Migrace není legrace: manuál pro pedagogy 2. stupně ZŠ a SŠ.*

⁸⁴ Migrace v souvislostech, *Člověk v tísni* [online].

⁸⁵ FREIDINGEROVÁ, Tereza, Markéta ŽIŽKOVÁ, Masha VOLYNSKY, Illaria BELLUCI, Kristýna BROŽOVÁ a Liudmila KOPECKÁ. *Jak rozumět mediálním sdělením o migraci: Příručka pro středoškolské učitele.*

Příručka se skládá ze čtyř kapitol. První kapitola se zabývá migranty ve světě a v Česku. Dále se autoři zaměřují na mezinárodní migraci a postavení České republiky v této oblasti. Je zde také věnována pasáž textu rozdílu mezi integrací a asimilací, kdy si právě čeští občané často pod integrací představují asimilaci. Druhá kapitola pojednává o mýtech, které se v tomto tématu objevují. Třetí kapitola se zabývá mezinárodní ochranou, smyslem mezinárodní ochrany a její historií. Jsou zde popsána mezinárodní práva, která náleží žadatelům o azyl. Dále je zde popsán proces, kterým v České republice musí projít každý žadatel o azyl. Čtvrtá kapitola je pro tuto příručku stěžejní. Jsou v ní popsány důvody, které motivují novináře psát o migraci, pojednává se zde o roli novináře a jeho vlivu na výslednou formu zprávy, jež působí na čtenáře. Jsou zde popsány způsoby, styly a metody, kterými novináři píšou o migraci. V závěru se nachází krátká úvaha autorů o tom, jak by se o tomto tématu mělo psát.⁸⁶

4.3. Dovedu to pochopit? – výukový materiál pro multikulturní výchovu

Na rozdíl od předchozích příruček, které obě měly do padesáti stran, má tato metodická příručka jedno sto osmdesát dva stran, které jsou nabity nejen informacemi pro učitele, ale také modelovými semináři. K tomuto metodickému materiálu je přiložen CD-disk, na němž jsou uloženy pracovní listy, video i audio ukázky, které jsou vhodné pro doplnění výuky. Navíc disk obsahuje dodatečné hypertextové odkazy na další užitečné zdroje informací a video ukázky na YouTube.

Příručka je určena pro pedagogy středních škol. Využít ji lze i u vyšších ročníků na základních školách, je však potřeba úkoly přiměřeně upravit možnostem a schopnostem žáků. Tato metodická příručka vznikla na základě stejnojmenného projektu, který vznikl v rámci neziskové organizace Člověk v tísni, o. p. s. a jejich vzdělávacího programu Varianty.⁸⁷

V příručce se kromě migrace vyskytují další témata, jež se věnují vedle multikulturní výchovy také výchově v myšlení v evropských a globálních souvislostech

⁸⁶ FREIDINGEROVÁ, Tereza, Markéta ŽIŽKOVÁ, Masha VOLYNSKY, Illaria BELLUCI, Kristýna BROŽOVÁ a Liudmila KOPECKÁ. *Jak rozumět mediálním sdělením o migraci: Příručka pro středoškolské učitele.*

⁸⁷ *Dovedu to pochopit?: výukový materiál pro multikulturní výchovu.*

i osobnostní a sociální výchově. Základními tématy jsou holocaust a neonacismus, život v ghettu, migrace, mezináboženská tolerance a nesnášenlivost v hudbě. Jednotlivá témata jsou rozčleněna na program modelového semináře, informace pro učitele, slovníček základních pojmů a seznam doporučené literatury a internetových odkazů.

Rád bych vyzdvihnul detailní zpracování úkolů a aktivit pro žáky, které jsou součástí každé kapitoly v sekci modelového semináře.⁸⁸

4.4. Nejen čísla: Manuál pro učitele "nejen čísla" vzdělávací materiál týkající se migrace a azylu v Evropě.

Dalším vzdělávacím materiálem zabývajícím se migrací a otázkou azylu v Evropské unii je příručka, již vypracovala Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) ve spolupráci s Vysokým komisařem OSN pro uprchlíky (UNHCR). Součástí tohoto materiálu je i DVD-disk obsahující krátký dokumentární film o migraci a několik dalších video ukázek pro některé z nabídnutých cvičení.⁸⁹

Tento vzdělávací materiál reaguje na problémy, které vznikly v důsledku rostoucí multikulturality v evropských společnostech, sociálním a politickým významem migrace a azylu v Evropské unii v průběhu minulých dvaceti let. Ve stejném období se objevují problémy spojené s xenofobií, diskriminací a rasismem, které způsobují napětí uvnitř komunit, ale i mezi komunitami navzájem. Porozumění těmto problémům je klíčové pro budoucí soužití všech občanů Evropské unie.⁹⁰

Manuál obsahuje tradiční všeobecný přehled a úvod do migrace. Tato část je relativně krátká oproti praktické části manuálu. Ta obsahuje připravená cvičení pro žáky základních i středních škol. U každé aktivity – cvičení je uvedeno pro jakou věkovou skupinu se daná aktivita nejvíce hodí.⁹¹

⁸⁸ *Dovedu to pochopit?: výukový materiál pro multikulturní výchovu.*

⁸⁹ *Nejen čísla: Manuál pro učitele "nejen čísla" vzdělávací materiál týkající se migrace a azylu v Evropě.*

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Tamtéž.

4.5. Metodické internetové portály

4.5.1. DUMy

Řadu vzdělávacích materiálů na téma migrace je možno najít také na internetovém portálu DUMy.cz.⁹² Jedná se o internetový portál pro širokou odbornou veřejnost, na němž jsou umístěny a archivovány digitální učební materiály (DUM). Hlavní myšlenkou je co nejnadhěji zpřístupnit výukové materiály, jejichž hlavní úlohou je obohatit pedagogy o nové informace a inspirovat je při tvorbě svých vlastních učebních materiálů. DUMy.cz jsou bezplatnou službou, která je otevřena všem pedagogům, kteří hledají učební materiály nebo inspiraci do své praxe.⁹³

Na portále se nachází několik desítek prezentací či dalších materiálů k tématu migrace. Jejich kvalita je kontrolována týmem editorů, kteří obsah kontrolují z několika stran. Vedle formální kontroly a kontroly z pohledu autorského zákona jsou materiály kontrolovány i z úhlu věcné a obsahové správnosti.⁹⁴ Hodnotit obsah může navíc každý pomocí systému hvězdiček a do komentářů vkládat připomínky, nejasnosti či upozornit na obsahové nesrovnalosti.⁹⁵

4.5.2. Občankáři

Asociaci učitelů občanské výchovy a společenských věd, jež vznikla roku 2014, provozuje informační a metodický portál Občankáři.cz⁹⁶, který sdružuje učitele těchto předmětů. Asociace byla založena za účelem poskytovat metodicko-didaktickou podporu pro výuku občanské výchovy a společenských věd, zvyšovat prestiž oboru a zasazovat se o zlepšení kvality těchto předmětů v systému českého školství.⁹⁷

Na tomto portále najdeme několik edukačních materiálů týkajících se tématu migrace. Tyto dokumenty obsahují kromě výukových prezentací také pracovní listy pro žáky. Všechny materiály jsou dostupné zdarma pro registrované uživatele.

⁹² <https://www.dumy.cz/>.

⁹³ O projektu. *DUMy.cz: Sdílejme společně* [online].

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ <https://www.obcankari.cz/>.

⁹⁷ Stanovy. *Občankáři* [online].

4.6. Shrnutí

Za posledních 20 let vzniklo mnoho příruček v českém jazyce pro pedagogy, kteří se ve svých hodinách zabývají tématem migrace. Záleží pouze na jednotlivých učitelích, jakou cestou se vydají a která příručka jim přijde nejatraktivnější. Většina těchto příruček vznikla před rokem 2015 – tedy před uprchlickou krizí v Evropě. Je tudíž zřejmé, že problematika výuky tématu migrace na školách v České republice není aktuální až od vypuknutí uprchlické krize, nýbrž se jedná o dlouhodobý problém, který se na českých školách objevuje.

Analyzoval jsem následující publikace: *Migrace není legrace*, kde dle mého názoru, jednou z nejhodnotnějších částí je kapitola Problematika migrace ve výuce, která obsahuje analýzu současné situace celé společnosti a jsou zde uvedeny a popsány aktuální mýty a výroky spojené s tématem migrace. Příručka *Jak rozumět mediálním sdělením o migraci*, jak již název napovídá, se věnuje především mediální výchově zaměřené na oblast migrace, je zde popsána role a vliv novináře na publikovanou zprávu, jenž způsob podání ovlivňuje názor čtenáře. *Dovedu to pochopit?* Je nejobsáhlejší příručkou, která ovšem není zaměřena pouze na téma migrace, ale obsahuje i další témata typická pro multikulturní výchovu. Za její nejhodnotnější část považuji detailní zpracování úkolů a aktivit pro žáky. Příručka *Nejen čísla* dává návod, jak si žáci mohou udělat názor na migraci prostřednictvím životních příběhů migrantů, avšak uvedené příběhy nemusí obsahovat všechny situace a výběr těchto příběhů ze života může ovlivňovat názor žáků na migranty.

Dle mého názoru v každé výše zmíněné příručce najdeme oblast, část, aktivitu apod., kterou využijeme v pedagogické praxi. Slabinu u všech příruček vidím hlavně v jednostranném pozitivním vnímání migrace a uprchlíků. To však především v českém prostředí může vyvolávat emotivní reakce a může docházet k tomu, že i přes vysokou kvalitu těchto příruček, se jim pedagog vyhne.

5. Analýza RVP ZV a RVP G, začlenění tématu migrace do výuky

5.1. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Nejnovější Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání s účinností od září 2017 přímo neobsahuje oblast, která by se zabývala migrací, ale oblast, se kterou migrace souvisí. Migraci můžeme zařadit ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost, do podoblasti výchova k občanství a do vzdělávací obsahu Mezinárodní vztahy, globální svět. Zde se nalézá učivo s názvem globalizace, ve kterém se nachází část Významné globální problémy včetně válek a terorismu.⁹⁸ Téma migrace také souvisí téměř se všemi průřezovými tématy, a to konkrétně s: Mediální výchovou, Multikulturní výchovou, Výchovou k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Výchovou demokratického občana a Osobnostní a sociální výchovou.⁹⁹

5.2. Rámcový vzdělávací program pro gymnázia

Tento vzdělávací program pro gymnázia neobsahuje v části Občanský a společenskovědní základ učivo týkající se tématu migrace. Avšak oproti rámcovému vzdělávacímu programu pro základní vzdělávání zde nacházíme přímo zmínku o tomto tématu. Průřezové téma Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, v tematickém okruhu Globální problémy, jejich příčiny a důsledky přímo obsahuje část zabývající se mezinárodní migrací a migrační politikou, azylovým a uprchlickým hnutím.¹⁰⁰

⁹⁸ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online].

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ BALADA, Jan. Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G. [online].

Praktická část

6. Popis pedagogického výzkumu

6.1. Cíl a metodologie

Hlavním cílem výzkumu bylo získat objektivní údaje o zkoumané problematice tj. jak žáci na Základní škole v Hluku, Střední průmyslové škole a obchodní akademii v Uherském Brodě a na Gymnáziu Čajkovského v Olomouci pohlíží na otázku migrace a její vliv a dopady na společnost. Pro tento typ výzkumu jsem zvolil kvantitativní metodu, pomocí níž jsem získal data od vhodných respondentů.

Pro sběr dat jsem volil techniku dotazníkového šetření. Před vyplněním dotazníku byli všichni respondenti poučeni a instruováni informacemi potřebnými k vyplnění dotazníku. Výběr respondentů byl prováděn náhodně, pouze se zřetelem na klíčovou skupinu respondentů. Pro kontrolu správnosti a srozumitelnosti dotazníku jsem v rámci pilotáže oslovil pár jedinců, kteří poukázali na několik nejasností, které byly následně opraveny. Výslednou tištěnou verzi dotazníku naleznete v příloze č. 1. Jazyk a formulace otázek byly co nejvíce zjednodušeny, aby bylo zajištěno, že všichni respondenti budou otázkám rozumět.

Primárním důvodem pro zvolení dotazníkového šetření byla především anonymita žáků při vyplňování dotazníků a tím i vyšší pravděpodobnost zajištění pravdivých odpovědí. Dotazník byl předložen žákům osmých a devátých tříd na Základní škole v Hluku, žákům prvního a druhého ročníku oboru Sociální činnost na Střední průmyslové škole a obchodní akademii v Uherském Brodě a žákům osmých a devátých tříd a druhého ročníku na Gymnáziu Čajkovského v Olomouci.

6.2. Výzkumná metoda

Jednou z nejméně používaných metod získávání dat v pedagogickém výzkumu je dotazník, který je označován jako „způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí“. ¹⁰¹ Samotný dotazník je považován za systém předem připravených otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které respondent (účastník výzkumu) písemně odpovídá. Slabým místem dotazníkové metody je, že nezjišťuje to,

¹⁰¹ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*, s. 158.

jací účastníci výzkumu ve skutečnosti jsou, ale jen to, jak sami sebe vidí nebo chtějí, aby je společnost vnímala.¹⁰²

Dotazník tvoří jednotlivé otázky, které nemusí být tematicky seřazeny. Měly by být vytvořeny tak, aby respondentu svou náročností hned neodradily od vyplňování dotazníku. Zásadní je, aby otázky kladené v dotazníku byly pro danou skupinu respondentů srozumitelně formulovány. Jednou z nejdůležitějších zásad je, aby položené otázky nebyly tzv. sugestivního charakteru, aby svou formulací respondentovi nepodsouvaly, jak má na danou otázku odpovědět.¹⁰³ Rozsah dotazníku bývá doporučován tak, aby tazatel získal všechna potřebná data a zároveň doba strávená vyplňováním dotazníku respondentu neodradila.

Dotazník má mít tři základní znaky: validitu, reliabilitu a praktičnost. Validitou je myšleno, že „dotazník zjišťuje skutečně to, co má zjišťovat, tj. to, co je výzkumným záměrem. (...) Reliabilitou dotazníku se rozumí schopnost dotazníku zachycovat spolehlivě a přesně zkoumané jevy.“¹⁰⁴ V zásadě je možné reliabilitu výsledků určitým způsobem odhadnout. Při vyhodnocování je třeba roztrždit jednotlivé otázky a vyhodnotit kolik respondentů shodně odpovědělo.

6.3. Stanovení hypotéz

Součástí výzkumu je verifikace či falzifikace následujících hypotéz:

- **H1:** Postoj žáků vybraných škol na přijímání migrantů se shoduje s postojem většiny občanů České republiky.
- **H2:** Žáci vybraných škol vnímají migraci negativně.

6.4. Vymezení skupiny respondentů

Výzkumu se zúčastnili žáci ve věku od čtrnácti do sedmnácti let. Do dotazníkového šetření byla využita data od **101** respondentů:

- ZŠ Hluk: **41** žáků (**20** žáků z 8. ročníku, **21** žáků z 9. ročníku)

¹⁰² CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*, s. 158.

¹⁰³ Tamtéž, s. 164.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 165.

- Střední průmyslová škola a obchodní akademie v Uherském Brodě: **30** žáků (**18** žáků 1. ročníku, **12** žáků 2. ročníku)
- Gymnázium Čajkovského v Olomouci: **30** žáků (**14** žáků z 8. ročníku, **8** žáků z 9. ročníku, **8** žáků 2. ročníku)

6.5. Struktura dotazníku

Dotazník obsahuje celkem 21 položek, které jsou koncipovány převážně jako uzavřené. Mezi otázkami se nacházejí položky zjišťující znalosti nebo vědomosti a také položky, které zjišťují mínění, postoje a motivy. (viz příloha).

6.6. Vyhodnocení výsledků dotazníku

Výsledky dotazníkového šetření jsou zaznamenány prostřednictvím grafů a doprovodného komentáře. U několika otázek je uvedeno srovnání s průzkumy veřejného mínění v České republice. Grafy jsou zpracovány pomocí online služby Survio. Jedná se o službu, která poskytuje nástroje pro tvorbu online dotazníků a je pro registrované uživatele v základní verzi zcela zdarma.

7. Vyhodnocení pedagogického výzkumu

7.1. Interpretace odpovědí

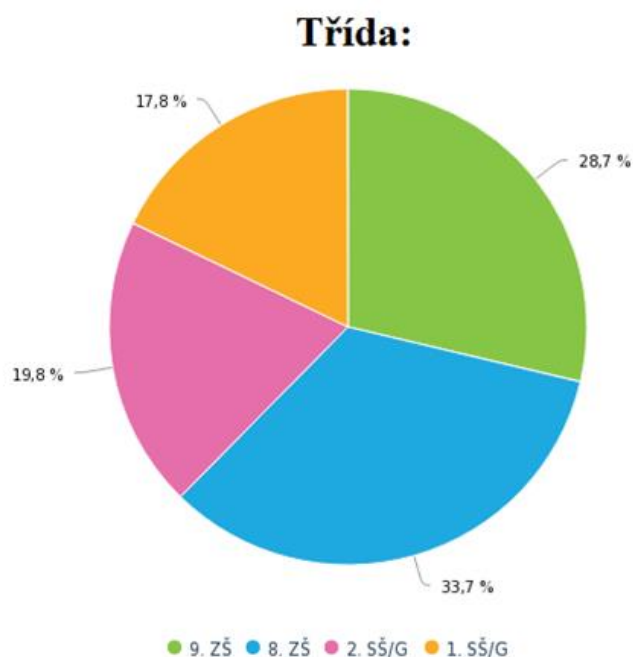
Celý dotazník se skládá s celkem jedna dvaceti otázek. První tři otázky byly obecného charakteru tedy na pohlaví, do kterého ročníku na základní či střední škole chodí a také na náboženské vyznání.

Otázka č. 1: Jaké je vaše pohlaví?

Z celkového počtu 101 respondentů se na výzkumu podílelo 66 dívek a 35 chlapců.

Otázka č. 2: Kterou třídu školy právě navštěvuješ?

Na základní škole jsem získal celkem 62,4 % respondentů z celkového počtu. Jednalo se konkrétně o 34 žáků 8. třídy, 16 dívek a 18 chlapců. V 9. třídě o 29 žáků, 18 dívek a 11 chlapců. Na středních školách a gymnáziích jsem získal zbývajících 37,6 % respondentů Z prvního ročníku se výzkumu účastnilo celkem 18 žáků, 16 dívek a 2 chlapci. Ve druhém ročníku 20 žáků, 16 dívek a 4 chlapci.

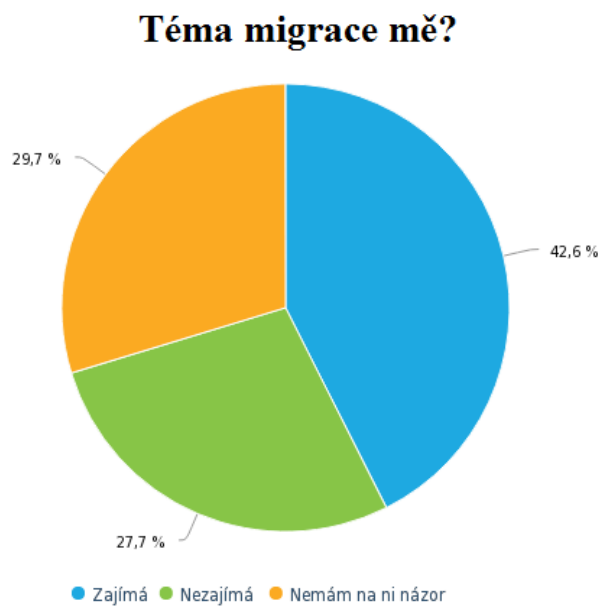
Otázka č. 3: Jaké je vaše víra?

Z celkového počtu respondentů bylo 45 osob křesťanského vyznání 55 osob bez vyznání a 1 buddhista. Otázku jsem položil především z důvodu zkoumání, zda má víra vliv na další zkoumané otázky.

Otázka č 4: Téma migrace mě?

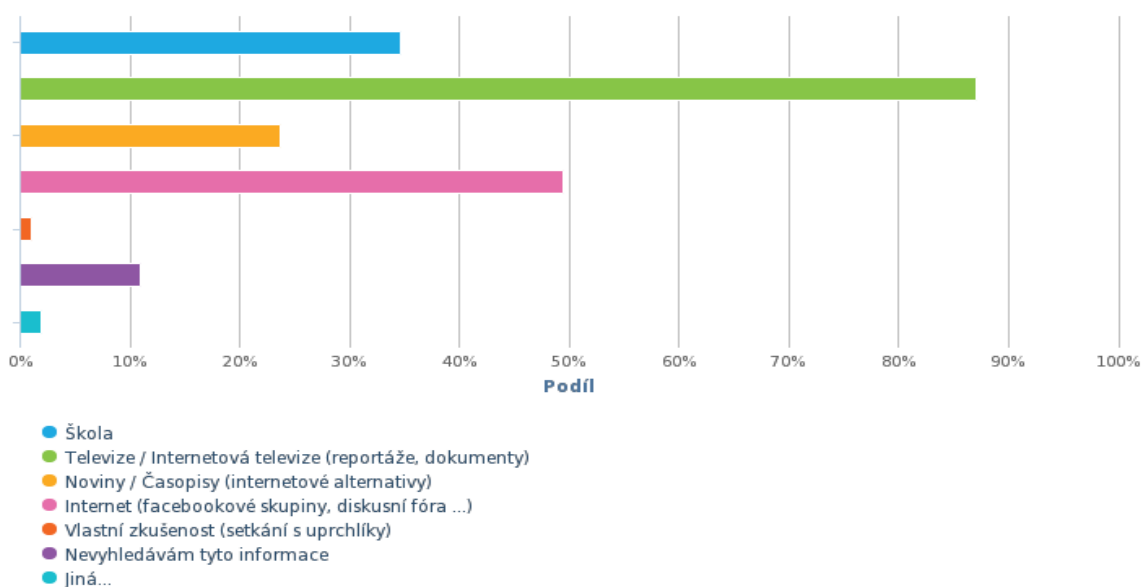
O migraci se zajímá 43 respondentů, 28 osob se o tuto oblast nezajímá a 30 respondentů nemá na tuto problematiku názor.

Otázka č. 5: Kde se setkáváte s informacemi týkající se migrace?

Z výsledků vyplývá, že většina z dotazovaných, 87,1 %, kromě jiných zdrojů získává informace prostřednictvím televize / internetové televize a jejich zpravodajství. Druhým nejvýznamnějším zdrojem informací pro respondenty je internet, s 49,5 %, konkrétně příspěvky na facebookových stránkách, skupinách či diskusních fórech, ... Školu jako zdroj informací uvedla přibližně jedna třetina dotazovaných žáků, přesněji 34,7 %, proto se škola umístila až na třetím místě. Dalším zdrojem informací s 23,8 % jsou noviny a časopisy a jejich internetové alternativy. 10,9 % dotázaných vědomě nevyhledává tento druh informací. Jeden dotázaný uvedl, že se osobně setkal s uprchlíky. Jeden respondent uvedl, že informace o migraci získal od rodičů a také jedna osoba uvedla, že informace získává od lidí, jenž na toto téma hovoří v její blízkosti.

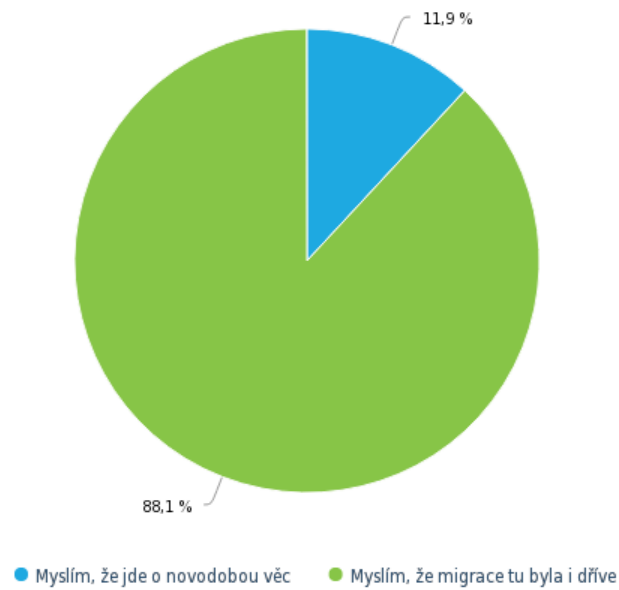
Kde získáváte informace týkající se migrace:

Otázka č. 6: Myslíte, že migrace je novodobý fenomén nebo tu byla i dříve?

Tato otázka měla vědomostní charakter, a měla za úkol zjistit, zda žáci považují migraci za aktuální záležitost či fenomén, který je spojen i s lidskou historií. 88,1 % dotázaných tedy 89 osob uvedlo, že migrace byla ve společnosti i dříve a 11,9 % respondentů tj. 12 žáků si myslí, že migrace je novodobý fenomén.

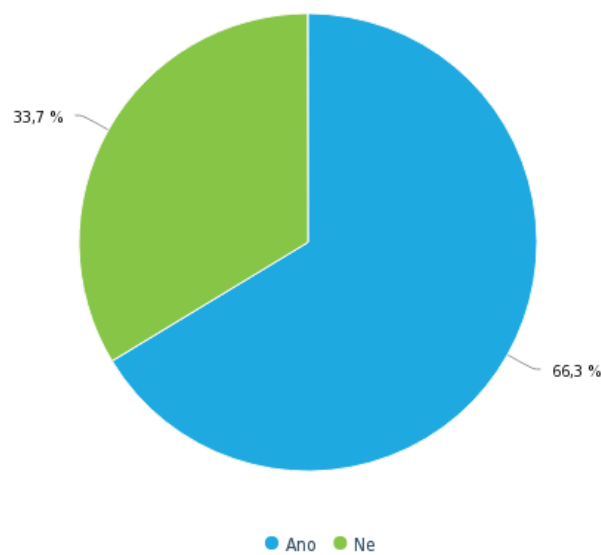
Myslíte, že migrace je novodobý fenomén nebo tu byla i dříve?

Otázka č. 7: Hovořili jste ve škole v hodinách občanské nauky (Vko, ZSV apod.) o migraci, uprchlické krizi, uprchlících nebo o věcech, které s tím souvisejí?

Jako pozitivní je, že přibližně dvě třetiny žáků tj. 66,3 % se ve školách v rámci hodin občanské nauky, základů společenských věd apod. s tématem migrace setkala. Zbylí žáci se s tímto tématem ve výuce nesetkali vůbec.

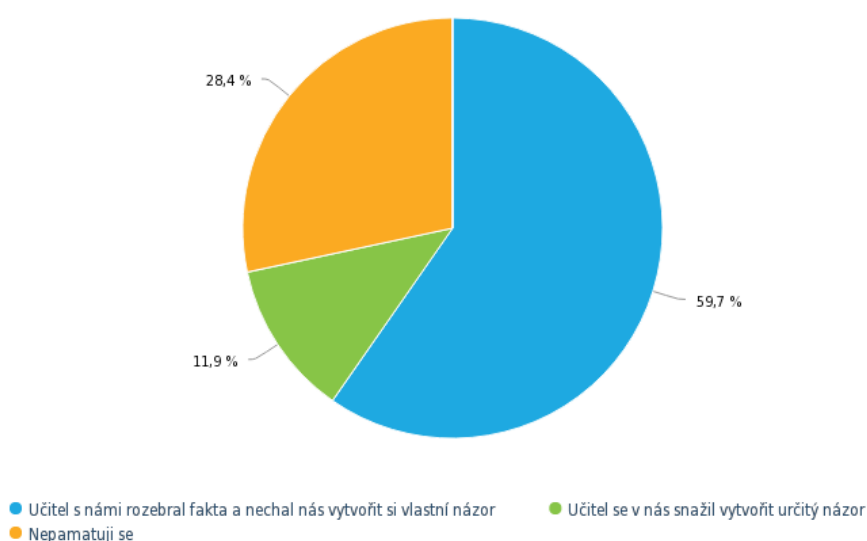
Hovořili jste ve škole v hodinách občanské nauky (Vko, ZSV apod.) o migraci, uprchlické krizi, uprchlících nebo o věcech, které s tím souvisejí?

Otázka č. 8: Pokud jste na předchozí otázku odpověděli ANO, prosím, vyberte odpověď, která se k vaší zkušenosti nejvíce hodí. V opačném případě pokračujte další otázkou.

Z 67 respondentů, kteří na předchozí otázku odpověděli Ano, 59,7 % tj. 40 žáků uvádí, že při probírání tématu migrace s nimi učitel rozebral fakta a nechal žáky vytvořit si vlastní názor. 8 žáků tj. 11,9 % uvedlo, že se učitel snažil žáky ovlivnit svým vlastním názorem a 19 tj. 28,4 % dotázaných se nepamatuje, jak daná výuka probíhala.

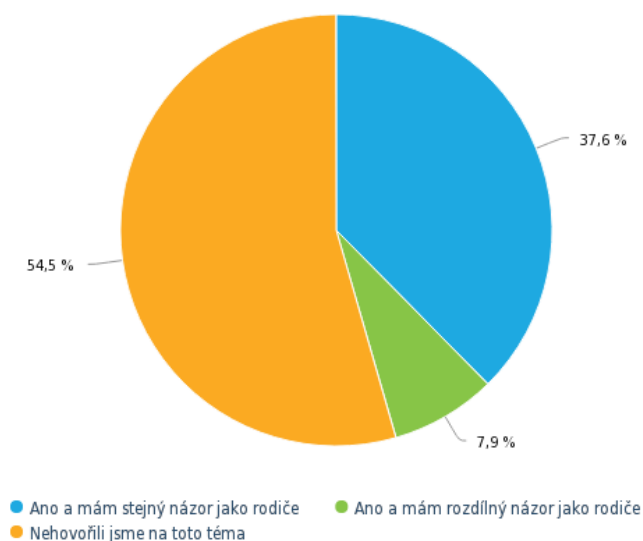
Vyberte odpověď, která se k vaší zkušenosti nejvíce hodí.

Otázka č. 9: Hovořili jste doma s rodiči na téma migrace, uprchlické krize nebo o věcech, které s tím souvisejí?

Na tuto otázku větší polovina dotazovaných, 55 tj. 54,5 %, odpověděla, že na téma migrace doma s rodiči nehovořili. Zbylá část 46 žáků tj. 45,5 % uvedla, že se doma s rodiči na toto téma hovořili. Z těchto 46 žáků, 38 tj. 37,6 %, uvedlo že mají stejný názor na problematiku migrace jako jejich rodiče. Pouze 8 dotazovaných tj. 7,9 % uvedlo, že ačkoliv s rodiči o tomto tématu mluvili, mají rozdílný názor.

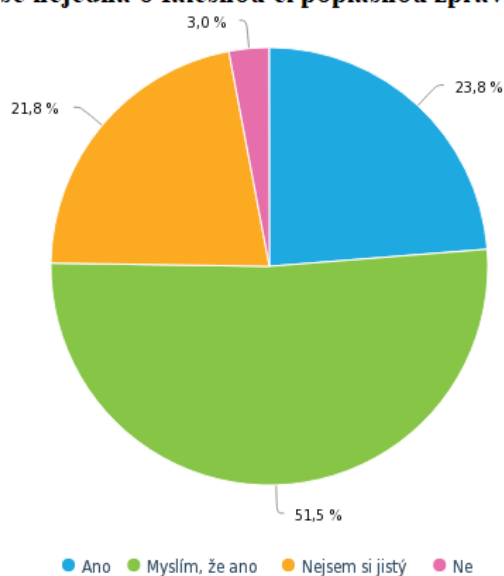
Hovořili jste doma s rodiči na téma migrace, uprchlické krize nebo o věcech, které s tím souvisejí?

Otázka č. 10: Když potřebujete, dovedete si najít pravdivé informace a ověřit, zda se nejedná o falešnou či poplašnou zprávu (hoax)?

Pouze 24 žáků tj. 23,8 % z celkového počtu je si zcela jistých, že dokáží na internetu rozlišit, zda se jedná o pravdivou či nepravdivou zprávu (hoax). 52 žáků tj. 51,5 % si myslí, že dokáží rozeznat pravdivou zprávu od nepravdivé. 22 žáků tj. 21,8 % si nejsou jistí, zda to dokáží a 3 žáci uvádějí, že nejsou schopni ověřit si informace, které se k nim dostávají.

Když potřebujete, dovedete si najít pravdivé informace a ověřit, zda se nejedná o falešnou či poplašnou zprávu (hoax)?

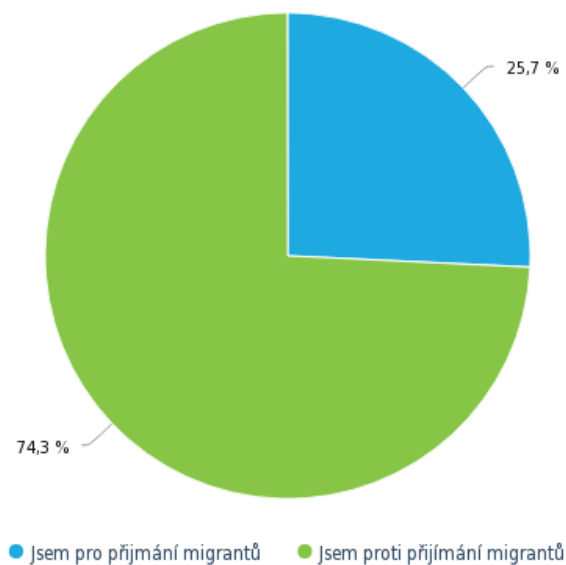

Srovnání: podle výzkumu: EU KIDS ONLINE IV v České republice, který byl realizován v letech 2017-2018 na fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně si pouze 53 % dětí a dospívajících umí na internetu ověřit pravdivost informací.¹⁰⁵

Otázka č. 11: Jaký je váš názor na přijímání migrantů do České republiky?

Pro přijímání migrantů se vyslovila jedna čtvrtina žáků přesněji 26 tj. 25,7 %, Proti přijímání migrantů bylo 75 tj. 74,3 %

Jaký je váš názor na přijímání migrantů do ČR?

Srovnání: V lednu roku 2016 Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) vydal výzkum s názvem: „*Postoj české veřejnosti k přijímání uprchlíků leden 2016*“, ze kterého vyplývá, že 65 % české veřejnosti se domnívá, že Česká republika by neměla přijímat uprchlíky ze zemí postižených válečným konfliktem, 28 % je pro přijetí uprchlíků jen do doby, než se budou schopni vrátit zpět do země svého původu. Pouze 3 % si myslí, že ČR by měla uprchlíky přijmout a nechat je se zde usadit.¹⁰⁶

¹⁰⁵ MARIE, Bedrošová, Hlavová RENATA, Macháčková HANA, Dědková LENKA a Šmahel DAVID. *EU KIDS ONLINE IV v České republice: České děti a dospívající na internetu: Zpráva z výzkumu na základních a středních školách* [online].

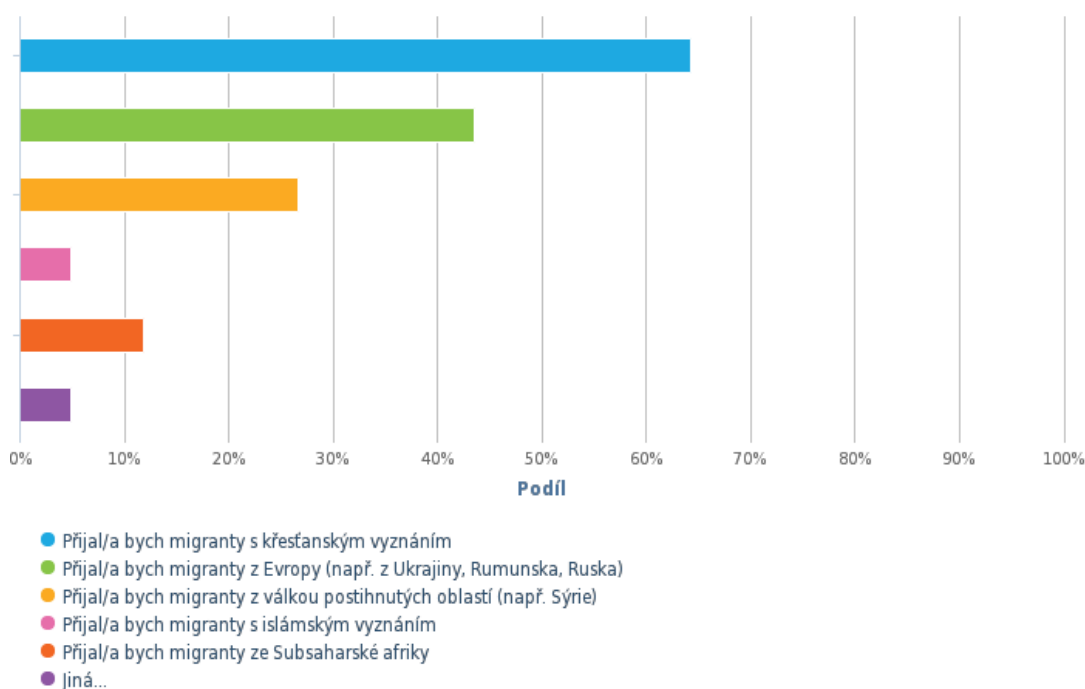
¹⁰⁶ MARTIN, Buchtík a Pilecká JARMILA. *Postoj české veřejnosti k přijímání uprchlíků leden 2016*. [online].

Otázka č. 12: Pokud byste měli přijmout migranty do své obce, koho byste zvolili?

Nejvíce dotazovaných by přijalo migranty s křesťanským vyznáním 66,4 %. 43,6 % respondentů by přijalo migranty z jiných částí Evropy (například Ukrajiny, Rumunska). 26,7 % by přijalo migranty z válkou postihnutých oblastí (například Sýrie). 11,9 % dotázaných přijalo migranty ze Subsaharské Afriky tzv. „černé Afriky“. Pouze 5 % dotázaných by přijalo migranty s islámským vyznáním. Jeden respondent by přijal ty, kteří potřebují pomoc rodiny s dětmi apod. Jeden respondent by „přijal ty, kteří budou respektovat naše zákony“. Jeden respondent by „přijal ty, kteří se přizpůsobí naší vlasti“. Jeden respondent by „nepřijal žádné migranty“. A jeden respondent by „přijal všechny migranty“.

Respondenti s křesťanským vyznáním by v 71,1 % přijali migranty se stejnou vírou. 37,8 % dotázaných křesťanů by přijalo migranty přicházející z jiných částí Evropy (například Ukrajiny, Rumunska) a 22,2 % by přijalo migranty z válkou postihnutých oblastí (například Sýrie)

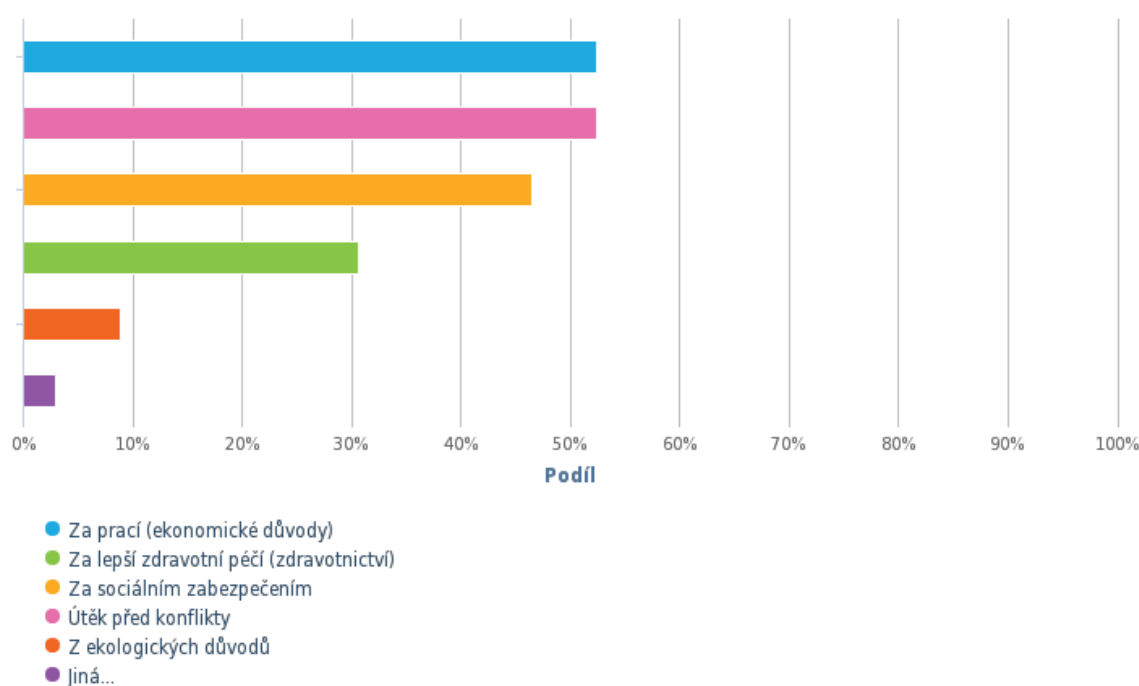
Pokud byste měli přijmout migranty do své obce, koho byste zvolili?

Otázka č. 13: Proč dle vašeho názoru přichází migranti z východní Evropy do EU?

Jako nejčastější příčiny migrace z východní Evropy do Evropské unie žáci považují ekonomické důvody a útěk před konflikty, obě možnosti shodně 52,5 %. Podle 46,5 % žáků přichází migranti za sociálním zabezpečením. 30,7 % uvedlo, že migranti přicházejí za lepší zdravotní péčí. Pouze 8,9 % uvedlo jako důvod migrace ekologické důvody. Jeden respondent uvedl důvod migrace jako „protože se tu žije lépe“. Jeden respondent uvedl důvod migrace „za lepším vzděláním“. A jeden respondent uvedl jako možnost „vše“.

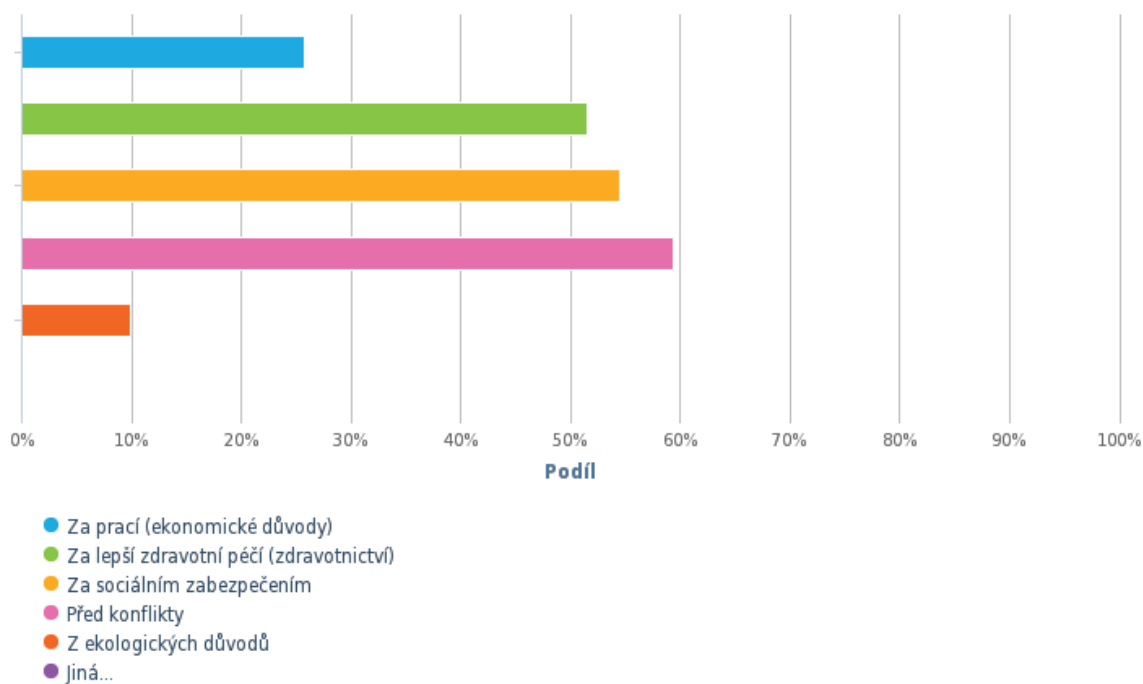
Proč dle vašeho názoru přichází migranti z východní Evropy do EU?

Otázka č. 14: Proč dle vašeho názoru přichází migranti z Blízkého východu a Afriky do EU?

Odpovědi na tuto otázku se od předchozí zcela liší. Nejvíce respondentů tj. 59,4 % považuje útěk před konflikty jako hlavní příčinu migrace z oblastí Blízkého východu a Afriky do Evropské unie. 54,5 % dotázaných uvedlo, že migranti přicházejí za vidinou sociálního zabezpečení. 51,5 % si myslí, že migranti přicházejí za lepší zdravotní péčí. Že migranti přicházejí za prací si myslí jedna čtvrtina respondentů tj. 25,7 %. Ekologické důvody migrace uvedlo pouze 9,9 % dotazovaných.

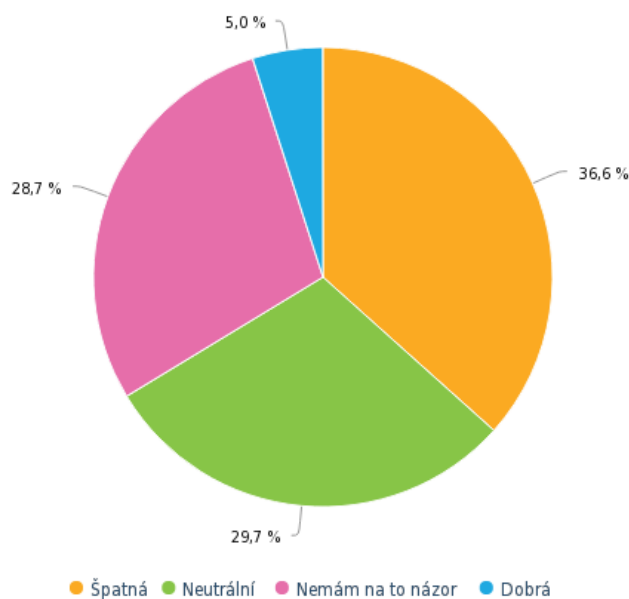
Proč dle vašeho názoru přichází migranti z Blízkého východu a Afriky do EU?

Otázka č. 15: Podle mého názoru je migrace pro společnost

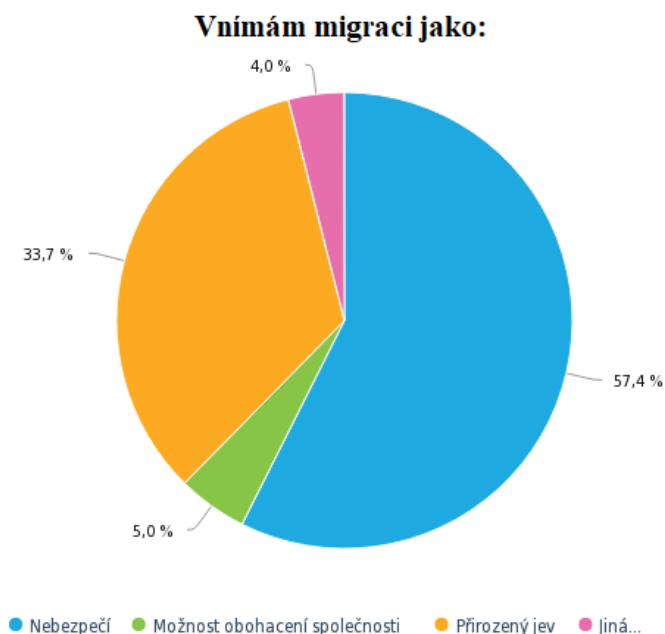
Nejvíce respondentů 36,6 % považuje migraci špatnou pro společnost. 29,7 % si myslí, že migrace je pro společnosti neutrální. Na tuto otázku nemá názor 28,7 % dotazovaných a pouze 5 % si myslí, že migrace je pro společnost dobrá.

Podle mého názoru je migrace pro společnost

Otázka č. 16: Vnímám migraci jako:

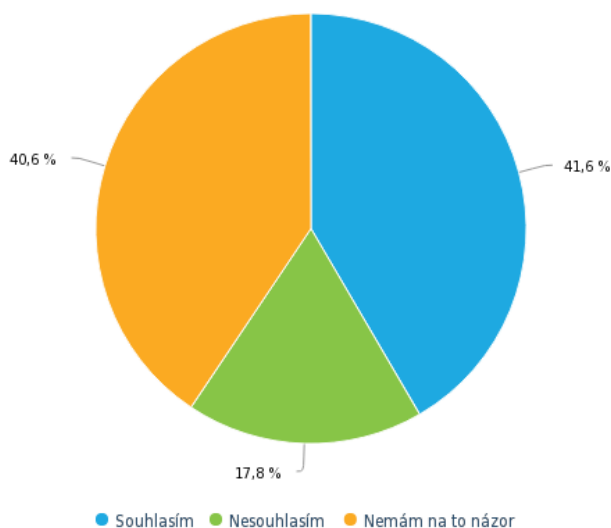
Necelé tři pětiny tj. 57,4 % uvedlo, že vnímají migraci jako nebezpečí. Jedna třetina tj. 33,7 % uvedla, že migraci vnímá jako přirozený jev. Migraci jako možnost obohacení společnosti vnímá pouze 5 % dotázaných. 2 % uvedli, že: „od všech možností je část pravdou“. Jeden respondent vnímá migraci jako: „věc, která není prospěšná pro původní obyvatele“ a jeden respondent uvedl, že neví.

Otázka č. 17: S výstavbou plotů na maďarské hranici za účelem zabránit uprchlíkům vstoupit do EU

S výstavbou plotů na maďarsko-srbské hranici v roce 2016, kdy probíhala tzv. migrační krize, souhlasí 41,6 % respondentů. Na tuto otázku nemá 40,6 % dotázaných názor. S výstavbou nesouhlasí 17,8 %.

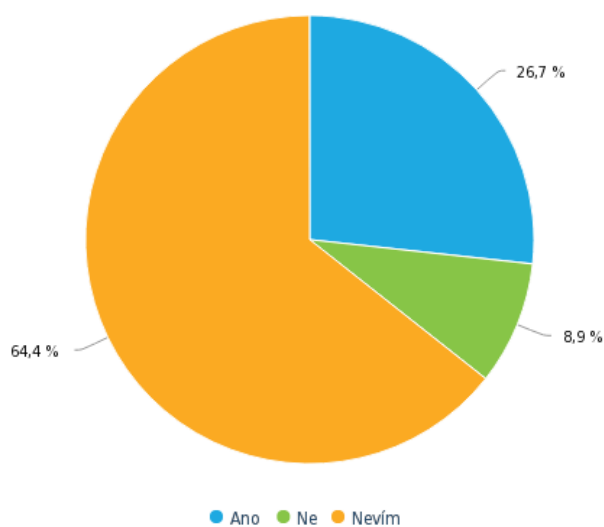
S výstavbou plotů na maďarské hranici za účelem zabránit uprchlíkům vstoupit do EU

Otázka č. 18: Snaží se EU přikázat členským státům přijímání migrantů z Blízkého východu?

Většina respondentů tj. 64,4 % odpovědělo, že neví, zda se Evropská unie snaží přikázat členským státům přijímání migrantů (povinné přerozdělování). 26,7 % odpovědělo na tuto otázku ano a 8,9 % si myslí, že Evropská unie se nesnaží přikázat členským státům přijímání migrantů.

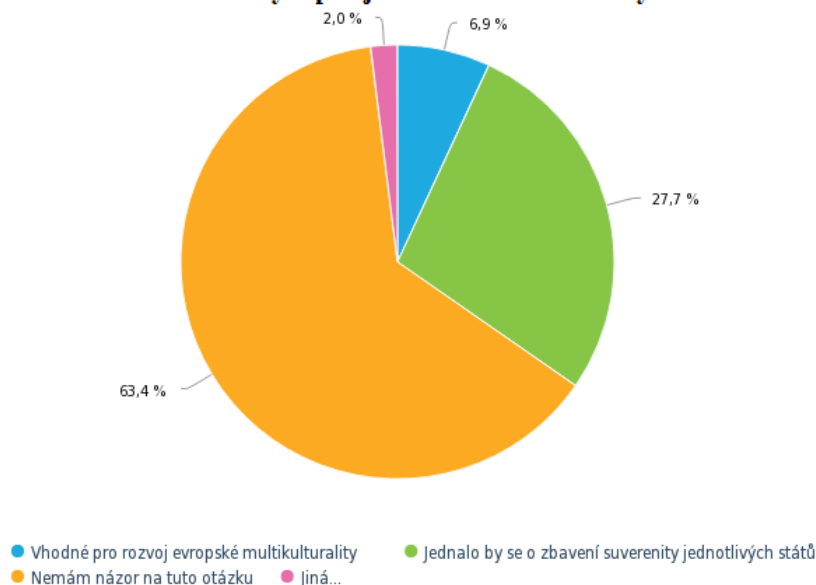
Snaží se EU přikázat členským státům přijímání migrantů z Blízkého východu?

Otázka č. 19: Povinné přerozdělování migrantů v rámci EU by podle mého názoru bylo pro jednotlivé členské státy

Na tuto otázku nemá názor 63,4 % dotázaných. Povinné přerozdělování migrantů by podle 27,7 % dotázaných znamenalo zbavení suverenity jednotlivých států. Pro 6,9 % dotázaných by to bylo vhodné pro rozvoj evropské multikulturality. 1 % odpovědělo, že by se jednalo o „přítěžující okolnosti co se týče bezpečí tamějších obyvatel“. 1 % relevantně neodpovědělo na otázku.

Povinné přerozdělování migrantů v rámci EU by podle mého názoru bylo pro jednotlivé členské státy

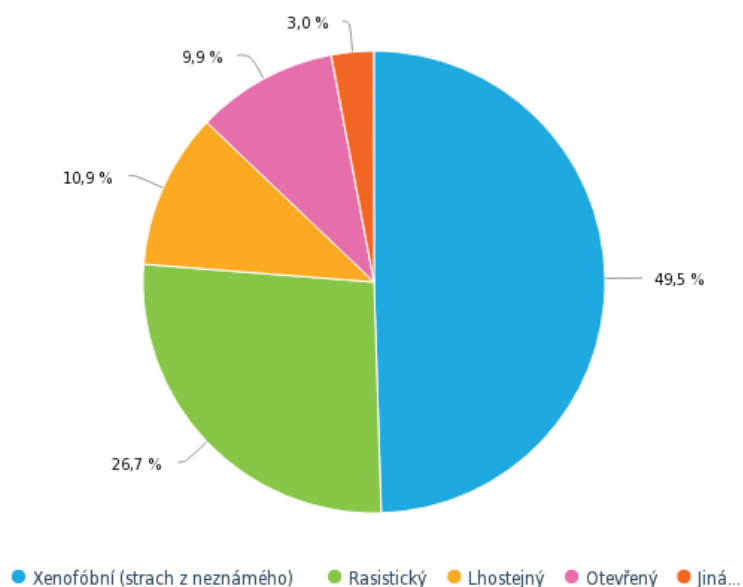
Otázka č. 20: Postoj Čechů k migraci vnímám jako

49,5 % dotázaných žáků považuje postoj Čechů k migraci jako xenofobní. 26,7 % si myslí, že tento postoj je rasistický. Čechy jako lhostejné k tématu migrace považuje 10,9 %. Necelá jedna desetina tj. 9,9 % vnímá Čechy jako otevřené. 1 % uvádí, že Češi „mají strach z toho, co se stalo např. v Německu, Francii atp.“. 1 % hodnotí postoj Čechů jako „převážně dobrý“. 1 % uvedlo, že postoj Čechů je „odůvodněný“.

Srovnání: Podle výzkumu Ústavu empirických výzkumů STEM, který byl proveden v říjnu roku 2018 má většina veřejnosti tj. 71 % strach z uprchlíků, kteří by se usadili na území České republiky. Nicméně 86 % Čechů má strach z rozšířením islámu v souvislosti s příchodem migrantů.¹⁰⁷

¹⁰⁷ Česká veřejnost má stále strach z uprchlíků. *Ústav empirických výzkumů STEM* [online].

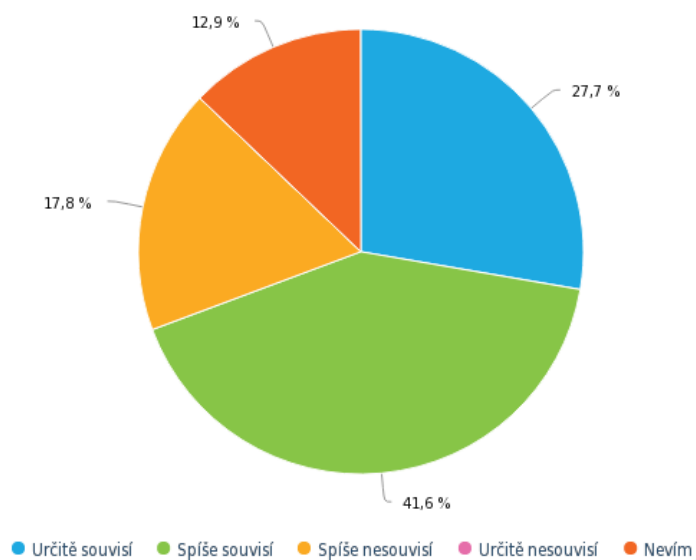
Postoj Čechů k migraci vnímám jako

Otázka č. 21: Souvisí teroristické útoky v Evropě v letech 2015-2018 s migrací

41,6 % dotázaných žáků odpovědělo, že teroristické útoky v Evropě a migrace spolu spíše souvisí. 27,7 % odpovědělo, že teroristické útoky a migrace spolu určitě souvisí. 17,8 % si myslí, že spíše nesouvisí a 12,9 % neví.

Souvisí teroristické útoky v Evropě v letech 2015-2018 s migrací

7.2. Závěr dotazníkového šetření, vyhodnocení stanovených hypotéz

Hlavním cílem výzkumu bylo získat údaje o zkoumané problematice, tj. jak žáci vybraných škol pohlíží na otázku migrace a její vliv a dopady na společnost. Výzkum ve formě dotazníku byl mezi žáky šířen pomocí elektronické služby Survio. Ve vyhodnocení dotazníku byla vždy uvedena výzkumná položka, pod kterou se nacházel doprovodný komentář a následně graf. Grafy přehledně zaznamenávají odpovědi žáků na danou položku v procentuálním vyjádření.

Z výzkumu vyplývá, že postoj dotazovaných žáků k mezinárodní migraci je spíše negativní a migraci vnímají jako nebezpečí (57,4 %). To koresponduje s postojem většiny společnosti. Na velkou část otázek žáci odpovídali, že neví nebo nemají na otázku názor. To je samozřejmě v pořádku. Každý má právo nemít názor, avšak ve škole by mělo být rozvíjeno kritické myšlení a žáci by dle mého názoru měli být vedeni k tomu zastávat a umět obhájit určité stanovisko či názor na nějakou problematiku.

Pro výzkum byly stanoveny dvě hypotézy:

- **H1:** Postoj žáků vybraných škol na přijímání migrantů se shoduje s postojem většiny občanů České republiky.
- **H2:** Žáci vybraných škol vnímají migraci negativně.

První hypotéza, že postoj žáků vybraných škol na přijímání migrantů se shoduje s postojem většiny občanů České republiky byla potvrzena otázkou č. 11: Jaký je váš názor na přijímání migrantů do České republiky, kdy většina (75 %) respondentů uvedlo, že by nepřijalo migranty do ČR.

Druhá hypotéza, že žáci vybraných škol vnímají migraci negativně, byla potvrzena otázkou č. 16, kdy více než polovina (57,7 %) respondentů uvedla, že migraci vnímají jako nebezpečí.

Výzkum jsem prováděl za účelem získání potřebných dat. Na základě těchto dat jsem zjistil, že asi jedna třetina žáků o tématu migrace nemá mnoho informací a svůj názor přejímají od okolní společnosti. Proto jsem se rozhodl v metodické části navrhnout několik úloh a aktivit, které žákům téma migrace více přiblíží.

8. Metodická část

V této části práce jsem vytvořil pár návrhů vyučovacích hodin, jak v občanské nauce a základech společenských věd uchopit téma migrace. Dále jsem navrhnul několik možných aktivit pro výuku tohoto tématu. Úkoly jsem vytvářel s důrazem na aktivizační výukové metody.

Aktivizační výukové metody se „vymezují jako postupy, které vedou výuku tak, aby se výchovně-vzdělávacích cílů dosahovalo hlavně na základě vlastní učební práce žáků, přičemž důraz se klade na myšlení a řešení problémů.“¹⁰⁸ Aktivizační metody přispívají k překonávání stereotypů ve výuce a podporují učení žáků tím, že okamžitě nastartují proces učení.¹⁰⁹

Tuto část jsem se rozhodl vytvořit jako reakci na výše zmíněnou teoretickou pasáž, tak i na provedený výzkum.

¹⁰⁸ JANKOVCOVÁ, Marie, Jiří KOUDELA a Jiří PRŮCHA. *Aktivizující metody v pedagogické praxi středních škol.*

¹⁰⁹ MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody.*

8.1. Návrh přípravy vyučovací hodiny na základní škole

Vzdělávací oblast: Člověk a společnost

Učivo: Globalizace

Téma hodiny: Migrace ve společnosti

Ročník: 6. – 9.

Cíle:

- Žák popíše rozdíl mezi emigrantem, imigrantem a uprchlíkem.
- Žák analyzuje důvody migrace.
- Žák je ochoten pracovat ve skupině.

Formy a metody výuky:

- Hromadná
- EUR

Průřezová témata: multikulturní výchova, myšlení v evropských a globálních souvislostech, osobnostní a sociální výchova

Délka vyučovací hodiny: 45 min

Potřebné pomůcky: Tabule, křída/fix, pracovní listy, psací potřeby

Rozložení hodiny:

Na úvod je důležité žákům říci, že neexistuje žádný správný či špatný názor na migraci. Žijeme ve svobodné zemi, kde každý má právo na vlastní názor. Citát: „*Svoboda jednoho končí tam, kde začíná svoboda druhého.*“ — John Stuart Mill

Hodinu povedeme podle metody E-U-R – třífázového modelu učení.

1. Evokace – Myšlenková mapa (5-10 minut)

Učitel na tabuli napíše slovo migrace, poté vyzve žáky, aby se zamysleli nad tímto slovem, tématem, nechá žáky kolem půl minuty přemýšlet. Poté je vyzve, aby přicházeli k tabuli a křídou / fixem psali to, co je k tématu napadá. Z tohoto jednoduchého brainstormingu vznikne myšlenková mapa.

2. Uvědomění si významu (25-30 minut)

Rozeberte s žáky jednotlivé části myšlenkové mapy. Diskutujte, proč tam daný výrok – slovo uvedli. Následuje zápis do sešitu, kdy samotní žáci vyvodí

definici migrace. Předpokládaný výsledek: Jedná se o stěhování osob z jednoho místa na jiné.

Poté rozdělíme migraci na vnitrostátní a mezinárodní. Individuální a masovou. Necháme žáky, aby sami vysvětlili, co dané slovo znamená.

Následuje zápis žáků do sešitu.

Příklad zápisu:

Migrace – jedná se o pohyb lidí z jednoho místa na druhé. Migraci rozlišujeme na:

- Vnitrostátní – uvnitř jednoho státu.
- Mezinárodní – přesun obyvatel přes hranice států.
- Individuální – migrace jednotlivců.
- Masová – migrace velkého počtu lidí.

Rozlišujeme také pojmy jako:

- Emigrant – ten kdo opouští zemi původu.
- Imigrant – opak emigranta – ten který přichází z jiného státu.

Důvody migrace mohou být:

- Politické – útěk před konflikty, pronásledováním, ...
- Ekonomické – za lepšími životními podmínkami, za prací, ...
- Environmentální – z důvodu přírodních katastrof (zemětřesení, tsunami, ...)

Poznámka: zápis přizpůsobíme věkové vyspělosti a schopnostem žákům tak, aby byl obsah přiměřený a žáci mu porozuměli.

3. Reflexe (10-15 minut)

Návrat k myšlenkové mapě – žáci mají možnost připsat nové poznatky, které je během hodiny k tématu napadly a učitel s nimi nové myšlenky rozebírá a ujišťuje se, že jim všichni ve skupině rozumí. Poslední část hodiny učitel využije k tomu, aby shrnul nejdůležitější myšlenky z výuky a zopakoval zápis žáků.

8.2. Návrh přípravy vyučovací hodiny na gymnáziu

Vzdělávací oblast: Člověk a společnost

Učivo: Proces globalizace

Téma hodiny: Cizinci a azylanti v České republice

Ročník: 1. gymnázia

Cíle:

- Žák uvede rozdíly mezi migrantem a uprchlíkem, cizincem a azylantem.
- Žák je ochoten účastnit se diskuze se spolužáky.
- Žák vyplní pracovní list.

Formy a metody výuky:

- Hromadná
- Samostatná

Průřezová témata: Myšlení v evropských a globálních souvislostech, multikulturní výchova, osobnostní a sociální výchova.

Délka vyučovací hodiny: 45 min

Potřebné pomůcky: Počítač, dataprojektor, plátno, pracovní listy, psací potřeby.

Vstupy: Předpokládány jsou elementární znalosti ze základních školy.

Rozložení hodiny:

1. Úvod + motivace (5–10 minut max.)
Motivace bude probíhat formou videa, které vzbudí u žáků zájem o probíranou látku. Video/a nalezneme na YouTube na oficiálním kanálu Mezinárodní organizace pro migraci Praha (IOM Prague) Výběr videa může být náhodný. Všechny ukázky představují život cizinců – migrantů v České republice.
2. Hlavní část hodiny (25–30 minut)
Rozdejte žákům pracovní listy, které budou sloužit jako náhrada za zápis do sešitu. Návrh pracovního listu najdete níže. Ten obsahuje čtyři části, které žáci budou vypracovávat samostatně. Konkrétní instrukce jsou pouze k úkolu č. 2 viz níže.
3. Reflexe (10 minut)

Proveďte s žáky společnou kontrolu pracovních listů a krátce diskutujte nad úkoly č. 2 a 4.

4. Dvojnásobná zpětná vazba (3 minuty)

Zopakujte spolu s žáky průběh celé hodiny a upozorněte na stěžejní informace.

Instrukce pro učitele k úkolu č. 2:

Požádejte žáky, aby se pokusili odhadnout, kolik cizinců z různých zemí se nachází v České republice. Zemi původu můžete libovolně měnit, je však důležité, aby alespoň třetina cizinců pocházela ze zemí spojených s masovou migrací. Následně vyhodnoťte odpovědi žáků a srovnajte s konkrétními údaji, ty naleznete na webových stránkách Českého statistického úřadu.¹¹⁰ POZOR: ČSU uvádí dvě statistiky jedna obsahuje data jen s cizinci bez azylantů a druhá data s cizinci spolu s azylanty.

Alternativní řešení úkolu č. 2:

Požádejte žáky, aby pomocí mobilních telefonů vyhledali potřebné informace. Následně údaje nalezené žáky porovnejte s oficiálními čísly. Poté položte žákům otázku, z kterých zdrojů čerpali a proč. Diskutujte na relevantnosti jednotlivých zdrojů.

¹¹⁰ <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-v-cr-bez-azylantu>.
<https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-v-cr-vcetne-azylantu>.

Návrh pracovního listu:

Úkol č. 1 Přiřaď spolu správně pojem a definici: (příklad: 1 A, 2 B, ...)

Pojem: 1) Migrant, 2) Uprchlík, 3) Cizinec, 4) Azylant

- a) Ten, kdo není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie.
- b) Ten, kdo získal ochranný status, který stát poskytuje státnímu příslušníku třetí země nebo osobě bez státní příslušnosti v souvislosti s rizikem jejího pronásledování
- c) Ten, kterému nehrozí přímá hrozba pronásledováním nebo smrti, ale opustil svůj domov hlavně proto, aby si zlepšil svůj život, našel si práci, dosáhl na vzdělání, spojil se s rodinou nebo z jiných důvodů opustil svůj domov.
- d) Ten, který prchá před ozbrojeným konfliktem nebo pronásledováním. Jeho situace je natolik nebezpečná, že překračuje národní hranice a hledá bezpečí v okolních zemích.

.....

Úkol č. 2 V České republice žilo v roce 2017 více než 520 000 cizinců, kolik cizinců bylo:

- a) Slováků
- b) Poláků
- c) Rusů
- d) Vietnamců
- e) Ukrajinců
- f) Iránců
- g) Syřanů

(jedná se pouze o ty, kteří nemají české občanství)

Úkol č. 3 Napiš význam následujících pojmů:

Emigrant

.....
.....

Imigrant

.....
.....

Úkol č. 4 Vzpomeň jsi na video, které jsi viděl v úvodu hodiny, a zamysli se nad uvedenými otázkami a odpověz podle svého názoru.

S jakými problémy se u nás imigranti setkávají?

.....
.....

Jakým mají pro nás přínos a co se od nich můžeme naučit?

.....
.....

Mohou být pro nás nebezpeční? Pokud si myslíš že ano, tak proč?

.....
.....

Setkáváš se někde s cizinci? Co dělají, jaké máš zkušenosti?

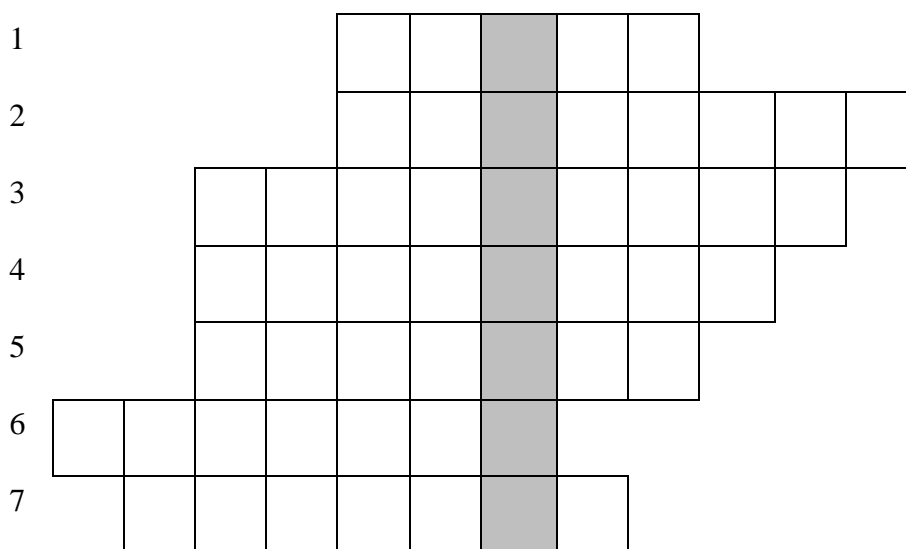
.....
.....

8.3. Aktivity pro podporu výuky migrace

V této závěrečné pasáži uvedu několik aktivit pro žáky, které je možné využít v hodinách výchovy k občanství nebo v základech společenských věd.

Aktivita: Křížovka

1. Lidem v nouzi je poskytována
2. Člověka, který přichází do cizí země nazýváme
3. Začlenění se do společnosti
4. Člověka, který odchází do cizí země nazýváme
5. Člověka, kterému byl uznán ochranný status nazýváme
6. Cizí státní příslušník
7. Člověka, který odešel ze země původu z důvodu politického pronásledování, nazýváme

Tajenka: Lidské dějiny jsou spojeny s:

(Vyplněná křížovka viz příloha 4)

Aktivita: Hra s názory

Pomůcky: 4 papíry viz níže.

Cíle: Žák kriticky zhodnotí výrok a zaujme k němu vlastní stanovisko.

Instrukce pro učitele:

Připravte na výuku čtyři papíry velikosti A4. Na každý papír napište jedno z následujících tvrzení: souhlasím, souhlasím, ale ..., nesouhlasím, ale..., nesouhlasím. V učebně položte každý papír do jiného rohu místnosti. Seznamte žáky s aktivitou. Nejdříve budete číst výroky spojené s migrací, poté vyzvete žáky, aby se postavili k papíru s odpovědí, která je jim nejbližší. Následně vyberte někoho z každé skupinky, aby vysvětlil, proč se postavil právě k této odpovědi. Po diskuzi a argumentaci vyzvete žáky, že pokud se rozmysleli, mají možnost změnit svou odpověď. Poté pokračujte dalším výrokem.

Instrukce pro žáky od učitele:

V každém rohu místnosti se nachází papír s jednou ze čtyř odpovědí. Já (učitel) vám budu číst výroky, které jsou spojeny migrací, a vy podle toho, jaký na výrok máme názor, zda s ním souhlasíte nebo nesouhlasíte, se postavíte k jednotlivým odpovědím. Poté z každé skupiny jeden či dva členové zdůvodní, proč zvolili právě tuto odpověď. Po zaznění všech argumentů máte možnost změnit svůj postoj. Poté bude následovat další výrok. Upozorňuji, že žádná odpověď není špatná ani správná, je to pouze vyjádření vašeho vlastního názoru.

Návrhy na výroky: (nejsou závazné, jedná se pouze o příklad)

- Do České republiky bych přijal/a uprchlíky z válkou postihnutých oblastí.
- Nejsem rasista, ale pokud migranty ve své zemi přijmu, měli by se učit náš jazyk a naši kulturu.
- Myslím si, že v naší zemi je dost nezaměstnanosti a další migranty bychom přijímat neměli.
- Každý by měl mít právo jít kamkoliv chce.
- Všichni migranti bez papírů jsou zde nelegálně a měli by být posláni nazpět.
- Myslím si, že bychom uprchlíkům měli pomáhat přímo v zemi jejich původu, nikoliv u nás.
- Dokázal bych odejít z vlasti a žít v zahraničí bez rodiny.

Jak sloučit téma migrace s mediální výchovou?

Jedním z cílů mediální výchovy je rozvíjet schopnost analytického přístupu k mediálním obsahům a kritického odstupu od nich a také učit se využívat potenciál médií jako zdroje informací.¹¹¹

Téma migrace je spojeno v mediální oblasti také s problémem falešných či klamavých zpráv, které jsou označovány jako HOAX (vyslovujeme: „*houks*“). Jedná se o anglické slovo, které v překladu znamená falešnou zprávu, mystifikaci, novinářskou kachnu, podvod, poplašnou zprávu, výmysl, žert či kanadský žertík.¹¹² Proto je důležité žáky v této oblasti vzdělávat, aby dokázali rozeznat, zda se jedná o pravdivou a seriózní zprávu či již zmíněný hoax.

Aktivita: Hra poznej falešnou zprávu

Pomůcky: dataprojektor nebo vytištěné články

Cíle: Žák analyzuje a kriticky zhodnotí uvedené texty, popíše znaky hoaxu a uvede relevantní zdroje informací.

Instrukce pro učitele:

Promítněte přiložené články pomocí projektoru na plátno – tabuli. Instruuje žáky úkolem přečíst přiložené články. Po přečtení diskutujte o pravdivosti – nepravdivosti článků. Vyvolejte diskuzi nad znaky falešných zpráv, čím jsou typické apod. pro příklad můžete na webu vyhledat další známé hoaxy.

Instrukce pro žáky:

Pozorně si přečtete následující články na téma migrace a určete, který z článků je pravdivý a který je smyšlený a jde tedy o hoax. Následně diskutujte nad pravostí či nepravostí jednotlivých článků. Víte, jak označujeme nepravdivou zprávu?

¹¹¹ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online].

¹¹² Co je to HOAX. *Hoax* [online].

Článek č. 1

Migrační pakt OSN podle Budapešti migraci nezastavuje, ale řídí

Migrační pakt Spojených národů, který v lednu schválilo 152 členských států, podle Budapešti migraci nezastavuje, ale spíš ji řídí. Řekl to v úterý maďarský ministr zahraničí Péter Szijjártó (FIDESZ) v televizi M1. ¹¹³

Článek č. 2

Migranti přicházející do Evropy mají karty MasterCard plné peněz od OSN, EU a Sorose

Filip Vávra – 3. 11. 2018

Slovinský web Nova24 přišel s informacemi, že OSN a EU ve spolupráci s MasterCard a Georgem Sorosem financují migranty na jejich spanilých cestách do Evropy tím, že jim vydávají předplacené karty. ¹¹⁴

Poznámka: celý text obou článků viz přílohy nebo hypertextový odkaz v seznamu zdrojů.

Zajímavé odkazy k aktivitě:

E-bezpečí: <https://www.e-bezpeci.cz/>

Manipulátoři: <https://manipulatori.cz/>

Hoax: <http://hoax.cz/>

¹¹³ Migrační pakt OSN podle Budapešti migraci nezastavuje, ale řídí. *Novinky.cz* [online].

¹¹⁴ VÁVRA, Filip. Migranti přicházející do Evropy mají karty MasterCard plné peněz od OSN, EU a Sorose. *Středoevropan.cz* [online].

Závěr

Tato diplomová práce se zabývá tématem migrace a jeho uchopením v hodinách občanské výchovy a základech společenských věd. Cílem práce bylo podat souhrnný přehled, jak na téma migrace pohlížet v hodinách občanské výchovy a základů společenských věd na základních i středních školách. Tento cíl jsem dle svého názoru naplnil.

Teoretická část se skládá celkem z pěti kapitol, které jsou zaměřeny na historii migrace, teoretické koncepty migrace, migraci ve 21. století, analýzu příruček pro pedagogy zabývajících se tématem migrace a na analýzu rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia.

Praktická část je rozdělena na dva úseky. První úsek byl věnován výzkumu s cílem zjistit jak mladí lidé od čtrnácti do sedmnácti let pohlízejí na otázku migrace. Tento výzkum byl prováděn pomocí dotazníkového šetření na Základní škole v Hluku, Střední průmyslové škole a obchodní akademii v Uherském Brodě a na Gymnáziu Čajkovského v Olomouci. Výzkumu se účastnilo celkem 101 žáků. Druhý úsek byla věnována tvorbě metodických podkladů pro výuku tématu migrace na základních i středních školách.

Dle mého názoru tato práce může posloužit jako inspirace pro pedagogy, kteří se svých vyučovacích hodinách tématem migrace zabývají, nebo jako vodítko pro ty, kteří se o migraci chtějí dozvědět něco víc.

Seznam zdrojů

Bibliografie:

Dovedu to pochopit?: výukový materiál pro multikulturní výchovu. Praha: Člověk v tísni, 2007. ISBN 978-80-86961-40-8

FREIDINGEROVÁ, Tereza, Markéta ŽIŽKOVÁ, Masha VOLYNSKY, Ilaria BELLUCI, Kristýna BROŽOVÁ a Liudmila KOPECKÁ. Jak rozumět mediálním sdělením o migraci: Příručka pro středoškolské učitele. Česko: Člověk v tísni, 2015.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

JANÁČKOVÁ, Stanislava, Jan SKOPEČEK, Martin SLANÝ, et al. Masová imigrace: záchrana, nebo zkáza Evropy?. Praha: Institut Václava Klause, 2016. Publikace (Institut Václava Klause). ISBN 978-80-87806-95-1.

JANKOVCOVÁ, Marie, Jiří KOUDELA a Jiří PRŮCHA. Aktivizující metody v pedagogické praxi středních škol. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. Pedagogická teorie a praxe. ISBN 80-04-23209-4.

KLEGA, Jan a Lenka PÁNKOVÁ, 2016. Migrace není legrace: manuál pro pedagogy 2. stupně ZŠ a SŠ. 1. Olomouc: ARPOK. ISBN 978-80-906162-2-6.

MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. Výukové metody. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.

MASSEY, Douglas S. Worlds in motion: understanding international migration at the end of the millennium. New York: Clarendon Press, 2005. ISBN 978-0199282760.

Nejen čísla: Manuál pro učitele "nejen čísla" vzdělávací materiál týkající se migrace a azylu v Evropě. 1. Belgie: IOM/UNHCR, 2009. ISBN 978-92-9068-495-4.

UHEREK, Zdeněk, Věra HONUSKOVÁ, Šárka OŠŤÁDALOVÁ a Vladislav GÜNTNER. Migrace: historie a současnost. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016. Moderní dějiny (Občanské sdružení Pant). ISBN 978-80-905942-9-6.

Elektronické zdroje:

BALADA, Jan. Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, c2007. ISBN 978-80-87000-11-3. [cit. 2019-04-11]. Dostupné z <http://www.nuv.cz/file/159>

Co je to HOAX. *Hoax* [online]. [cit. 2019-04-11]. Dostupné z: <http://www.hoax.cz/hoax/co-je-to-hoax>

Česká veřejnost má stále strach z uprchlíků. Ústav empirických výzkumů STEM [online]. Praha, 2018, 26.11.2018 [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/ceska-verejnost-ma-stale-strach-z-uprchliku/>

Dohoda EU s Tureckem, 18. března 2016. Vláda České republiky [online]. 19. 3. 2016 [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/dohoda-eu-s-tureckem--18--brezna-2016-148971/>

Ekonomická migrace. Ministerstvo průmyslu a obchodu [online]. [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/ekonomicka-migrace/ekonomicka-migrace--221756/>

EU a uprchlická krize [online]. 2016, s. 4 [cit. 2019-03-15]. DOI: 10.2775/192400. ISBN 978-92-79-60546-8. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/file/11775/download_cs?token= HPRRX0A

CHROMÝ, Pavel a Miroslav ŠILFA, Wallerstein vs. Huntington – nejznámější koncepce globálního systému. Geografické rozhledy [online]. 3 [cit. 2019-03-09]. Dostupné z: <https://www.geograficke-rozhledy.cz/archiv/stahnout-material/264>

Integration of third-country nationals. Evropská rada Rada Evropské unie [online]. 28. 11. 2018 [cit. 2019-03-24]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/migratory-pressures/integration-policy/>

Jak EU řídí migrační toky. Evropská rada Rada Evropské unie [online]. 28. 11. 2018 [cit. 2019-03-24]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/migratory-pressures/managing-migration-flows/>

Latinský slovník online [online]. [cit. 2019-02-26]. Dostupné z: <http://latinsky-slovník.latinsky.cz/cesko-latinsky/migratio.html>

LEE, Everett S. A Theory of Migration. Demography [online]. 1966, 3(1) [cit. 2019-03-08]. DOI: 10.2307/2060063. ISSN 00703370. Dostupné z:

<https://emigratecaportuguesa.files.wordpress.com/2015/04/1966-a-theory-of-migration.pdf>

MARIE, Bedrošová, Hlavová RENATA, Macháčková HANA, Dědková LENKA a Šmahel DAVID. EU KIDS ONLINE IV v České republice: České děti a dospívající na internetu: Zpráva z výzkumu na základních a středních školách [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 35 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: https://irtis.muni.cz/media/3120797/eu_kids_online_report.pdf

MARTIN, Buchtík a Pilecká JARMILA. Postoj české veřejnosti k přijímání uprchlíků leden 2016. In: Centrum pro výzkum veřejného mínění [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2016, 15. února 2016 [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a2010/f9/pm160215.pdf

Mendel University in Brno. Migrace obyvatelstva – historické mezníky a význam migrace pro současnost i budoucnost [online]. [cit. 2019-02-26]. Dostupné z: https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/zobraz_cast.pl?cast=71391

Migrace v souvislostech, Člověk v tísní [online]. Praha [cit. 2019-03-28]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/migrace-v-souvislostech>

Migrace: Migrační politika České republiky. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. [cit. 2019-03-22]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/mvcren/docDetail.aspx?docid=46522&docType=ART&chnum=1>

Migrace: Přístup k nelegální migraci v České republice a Evropské unii. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. [cit. 2019-03-23]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/mvcren/docDetail.aspx?docid=46522&docType=ART&chnum=4>

Migrační pakt OSN podle Budapešti migraci nezastavuje, ale řídí. Novinky.cz [online]. 26. 03. 2019 [cit. 2019-04-09]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/500860-migracni-pakt-osn-podle-budapesti-migraci-nezastavuje-ale-ridi.html>

Migrační politika EU. Evropská rada Rada Evropské unie [online]. 7. 3. 2019 [cit. 2019-03-24]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/migratory-pressures/>

Ministerstvo vnitra České republiky. Slovníček pojmů [online]. [cit. 2019-02-26]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx>

NĚMEC, Václav, LEGER, Ondřej, ed. Antické Řecko v letech 800 až 500 před Kristem. Dějepis.com [online]. [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: <http://www.dejepis.com/ucebnice/anticke-recko-800-600/>

NĚMEC, Václav. Vytvoření Australského svazu. Dějepis.com [online]. [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: <http://www.dejepis.com/ucebnice/vytvoreni-australskeho-svazu/>

NEVŘIVÝ, Zdeněk. Enviromentální migrace. AMO [online]. 12/2016, 12 [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: http://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/12/HRC_migrace_final.pdf

O projektu. DUMy.cz: Sdílejme společně [online]. [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <http://dumy.cz/o-projektu>

Organizace spojených národů. Definice [online]. [cit. 2019-02-26]. Dostupné z: <https://refugeesmigrants.un.org/definitions>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2017. 165 s. [cit. 2019-04-11]. Dostupné z <http://www.msmt.cz/file/43792/>

Stanovy. Občankáři [online]. Praha, 2014 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.obcankari.cz/stanovy>

SURÝ, Jan. Divoké odsuny Němců. Dějepis.com [online]. [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: <http://www.dejepis.com/divoke-odsuny-nemcu/>

Úmluva o právním postavení uprchlíků. In: . Ženeva: OSN, 1951. [online] Dostupné také z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/uprchlici.pdf>

VÁVRA, Filip. Migranti přicházející do Evropy mají karty MasterCard plné peněz od OSN, EU a Sorose. Stredoevropan.cz [online]. 3.11.2018 [cit. 2019-04-09]. Dostupné z: <https://stredoevropan.cz/2018/11/03/migranti-prichazejici-do-evropy-maji-karty-mastercard-plne-penez-od-osn-eu-a-sorose/>

Zásady politiky vlády v oblasti migrace cizinců. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. [cit. 2019-03-22]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/zasady-politiky-vlady-v-oblasti-migrace-cizincu.aspx>

Prameny práva:

ČESKO. Zákon č. 326/1999, Sb., o pobytu cizinců na území České republiky

Seznam obrázků:

Obrázek č.1 Historie lidské migrace [online]. Dostupné z: https://cosmolearning.org/images_dir/education/photos/789.jpg

Obrázek č. 2 Schéma migrační teorie podle Leeho [online]. Dostupné z: <https://emigratecaportuguesa.files.wordpress.com/2015/04/1966-a-theory-of-migration.pdf>

Obrázek č. 3 Počet uprchlíků a migrantů překračující moře z Turecka do Řecka za den [online]. Dostupné z: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1aa55791-3875-4612-9b40-a73a593065a3/language-cs>

Obrázek č. 4 V roce 2015 byly podány tři čtvrtiny žádostí o azyl v pěti členských státech EU [online]. Dostupné z: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1aa55791-3875-4612-9b40-a73a593065a3/language-cs>

Seznam grafů:

Graf č. 1 Cizinci: Nelegální migrace. [online]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_nelegalni_migrace

Přílohy

Seznam příloh:

Příloha 1 – Textová verze dotazníku k výzkumu

Příloha 2 – text článku č.1 Hra poznej falešnou zprávu

Příloha 3 – text článku č. 2 Hra poznej falešnou zprávu

Příloha 4 - Křížovka

Příloha 1 – Textová verze dotazníku k výzkumu

1. Pohlaví:

Žena

Muž

2. Kterou třídu školy právě navštěvuješ:

8. ZŠ

9. ZŠ

1. SŠ/G

2. SŠ/G

3. Vyznání:

Křesťanství

Judaismus

Islám

Hinduismus

Bez vyznání

Jiné:

4. Téma migrace mě?

Zajímá

Nezajímá

Nemám na ni názor

5. Kde získáváte informace týkající se migrace?

- Škola
- Televize /Internetová televize (reportáže, dokumenty)
- Noviny / Časopisy (internetové alternativy)
- Internet (facebookové skupiny, diskusní fóra, ...)
- Vlastní zkušenost (setkání s uprchlíky)
- Nevyhledávám tyto informace
- Jiné:

6. Myslíte, že migrace je novodobý fenomén nebo tu byla již dříve?

- Myslím, že jde o novou věc
- Myslím, že migrace tu byla vždycky

7. Hovořili jste se ve škole v hodinách občanské nauky (Vko, ZSV apod.) o migraci, uprchlické krizi, uprchlících nebo o věcech, které s tím souvisejí?

- Ano
- Ne

8. Pokud jste na předchozí otázku odpověděli ANO, prosím vyberte odpověď, která se k vaší zkušenosti nejvíce hodí. V opačném případě pokračujte další otázkou.

- Učitel s námi rozebral fakta a nechal nás vytvořit si vlastní názor
- Učitel se v nás snažil vytvořit určitý názor
- Nepamatuji se

9. Hovořili jste se doma s rodiči na téma migrace, uprchlická krize, uprchlících nebo o věcech, které s tím souvisejí?

- Ano a mám stejný názor jako rodiče
- Ano a mám rozdílný názor jako rodiče
- Nehovořili jsme na toto téma

10. Když potřebujete, dovedete si najít pravdivé informace a ověřit, zda se nejedná o falešnou či poplašnou zprávu (hoax)?

- Ano
- Myslím, že ano
- Nejsem si jistý
- Ne

11. Jaký je váš názor na přijímání migrantů do ČR?

- Jsem pro přijímání migrantů
- Jsem proti přijímání migrantů

12. Pokud byste měli přijmout migranty do své obce, koho byste zvolili?
(lze označit více možností)

- Přijal/a bych migranty s křesťanským vyznáním
- Přijal/a bych migranty z Evropy (např. z Ukrajiny, Rumunska)
- Přijal/a bych migranty z válkou postihnutých oblastí (např. Sýrie)
- Přijal/a bych migranty s Islámským vyznáním
- Přijal/a bych migranty ze Subsaharské Afriky
- Jiné

13. Proč dle vašeho názoru přicházejí migranti z východní Evropy do EU?

(lze označit více možností)

- Za prací (ekonomické důvody)
- Za lepší zdravotní péčí (zdravotnictví)
- Za sociálním zabezpečením
- Útěk před konflikty
- Z ekologických důvodů
- Jiný:

14. Proč dle vašeho názoru přicházejí migranti z Blízkého východu a Afriky do EU?

(lze označit více možností)

- Za prací (ekonomické důvody)
- Za lepší zdravotní péči (zdravotnictví)
- Za sociálním zabezpečením
- Útěk před konflikty
- Z ekologických důvodů
- Jiný:

15. Podle mého názoru je migrace pro společnost

- Dobrá
- Špatná
- Neutrální
- Nemám na to názor

16. Vnímám migraci jako

- Nebezpečí
- Možnost obohacení společnosti
- Přirozený jev
- Jiné:

17. S výstavbou plotů na Maďarské hranici za účelem zabránit uprchlíkům vstoupit do EU

- Souhlasím
- Nesouhlasím
- Nemám na to názor

18. Snaží se EU přikázat členským státům přijímání migrantů z blízkého východu?

- Ano
- Ne
- Nevím

19. Povinné přerozdělování migrantů v rámci EU by bylo pro jednotlivé členské státy

- Vhodné pro rozvoj evropské multikulturality
- Jednalo by se o zbavení suverenity jednotlivých států
- Nemám na tuto otázku názor
- Jiný:

20. Postoj Čechů k migraci vnímám jako:

- Xenofóbní (strach z neznámého)
- Rasistický
- Lhostejný
- Otevřený
- Jiný:

21. Souvisejí teroristické útoky v Evropě v letech 2015–2018 s migrací?

- Určitě souvisí
- Spíše souvisí
- Spíše nesouvisí
- Určitě nesouvisí
- Nevím

Příloha 2 – text článku č.1 Hra poznej falešnou zprávu

Migrační pakt OSN podle Budapešti migraci nezastavuje, ale řídí

Migrační pakt Spojených národů, který v lednu schválilo 152 členských států, podle Budapešti migraci nezastavuje, ale spíš ji řídí. Řekl to v úterý maďarský ministr zahraničí Péter Szijjártó (FIDESZ) v televizi M1.

úterý 26. března 2019, 14:36 - Budapešť

Maďarský ministr označil dokument za nebezpečný a upozornil, že Evropská unie chce dosáhnout toho, aby tento dokument byl závazný pro všechny členské země. „*Dokument přitom líčí migraci tak, jako kdyby nepředstavovala žádné bezpečnostní riziko,*“ konstatoval šéf maďarské diplomacie. Migrační pakt podle ministra staví migraci do pozice základního lidského práva. „*To je nonsens, vždyť neexistuje takové právo, že někdo ukáže prstem na mapu a pak ilegálně překročí desítky hranic, aby se tam dostal,*“ dodal Szijjártó.

Dokument podle Budapešti dává státům na výběr pouze ze tří možností: buď patří do kategorie států, odkud migranti pocházejí, nebo budou tranzitní zemí a třetí možností je cílová země migrace.

„*Není tam ani slovo o zemích, které nechtějí patřit ani do jedné z těchto kategorií, a Maďarsko takovou zemí je,*“ zdůraznil Szijjártó. „*Je suverénním právem Maďarska, aby se rozhodlo, koho do země vpustit chce a koho nikoliv,*“ dodal šéf maďarské diplomacie.

Od migračního paktu, který je právně nezávazným dokumentem, si jeho příznivci slibují mezinárodní spolupráci v řešení problémů migrace či lepší boj proti pašerákům lidí. Podle kritiků ale text prezentuje migraci jako pozitivní fenomén, čímž podporuje nekontrolovanou migraci. Jeho odpůrcům vadí i to, že text stírá rozdíl mezi nelegální a legální migrací.

Pakt byl schválen Valným shromážděním OSN. Pět zemí hlasovalo proti: Česko, Maďarsko, Polsko, Izrael a USA.

Příloha 3 – text článku č. 2 Hra poznej falešnou zprávu

Migranti přicházející do Evropy mají karty MasterCard plné peněz od OSN, EU a Sorose

Filip Vávra – 3.11.2018

Slovinský web Nova24 přišel s informacemi, že OSN a EU ve spolupráci s MasterCard a Georgem Sorosem financují migranty na jejich spanilých cestách do Evropy tím, že jim vydávají předplacené karty.

Karty mají logo EU a OSN. K jejich získání a použití není prý třeba žádných dokumentů. Místo jména uživatele je na kartě jeho číslo. MasterCard už v minulosti takovou informaci zveřejnila.

Stránka informaci získala od chorvatské policie, která tvrdí, že migranti jsou dobře vybaveni novými botami, turistickým oblečením, chytrými telefony a prý i zbraněmi.

Na cestě po východní Evropě si z bankomatů vybírají peníze, díky kterým mohou pokračovat. Existenci takových karet MasterCard nepopírá.

I její partnerství se Sorosem je známá věc.

Příloha 4 – Křížovka

1				P	O	M	O	C				
2				I	M	I	G	R	A	N	T	
3		I	N	T	E	G	R	A	C	E		
4		E	M	I	G	R	A	N	T			
5		A	Z	Y	L	A	N	T				
6	C	I	Z	I	N	E	C					
7		U	P	R	CH	L	Í	K				

Tajenka: Lidské dějiny jsou spojeny s MIGRACÍ

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Petr Hejda
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. Gabriela Cingelová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Téma migrace a jeho zpracování ve výchově k občanství a občanském a společenskovědním základu
Název v angličtině:	The topic of migration and its coverage within the subjects of Citizenship education and Social science basics
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá tématem migrace a jeho uchopením v hodinách občanské výchovy a základů společenských věd. Teoretická část je zaměřena na historii migrace, teoretické koncepty migrace, politiku Evropské unie a České republiky a analýzu příruček o tématu migrace. Praktická část analyzuje výsledky dotazníkového šetření provedeného mezi žáky vybraných škol. Obsahuje také konkrétní návrhy aktivit pro výuku o migraci.
Klíčová slova:	Migrace, občanská výchova, základy společenských věd, historie migrace, teorie migrace,
Anotace v angličtině	This diploma thesis deals with the topic of migration and its coverage within the subjects of Citizenship education and Social science basics. The theoretical portion focuses on the history of migrations, theoretical migration concepts, European Union's and Czech Republic's policy and an analysis of guide books on the topic of migration. The practical portion analyses the results of a questionnaire survey conducted in select schools. It also includes concrete suggestions for activities to facilitate teaching about migration.
Klíčová slova	Migration, education, topic of migration, theory of migration,

v angličtině:	history of human migration, Social science basics,
Přílohy vázané v práci:	Příloha 1 – Textová verze dotazníku k výzkumu Příloha 2 – text článku č.1 Hra poznej falešnou zprávu Příloha 3 – text článku č. 2 Hra poznej falešnou zprávu Příloha 4 - Křížovka
Rozsah práce:	86 stran
Jazyk práce:	čeština